لمونځ

او اسرارئي

حکمتيار

فهرست

بسم الله الرحمن الرحيم

سريزه

لمونځ ترټولو مهم او ستر عبادت دی، په اسلام کي تر بل هر عبادت نه پر لمانځه زيات تأکيد شوی، هومره تأکيد چي پرېښودل ئې له اسلام نه د وتلو نښه او په ادا کولو کي ئې کسالت د نفاق علامت ګڼل شوې، ګواکي دا لمونځ دی چي مسلمان له کافر نه او مؤمن له منافق نه بېلوي. د لمانځه په اهميت هلته پوهېدی شو چي په قرآن کي د هغه په هکله په جدي او مکرر تأکيد او پخپله د لمانځه د حرکاتو اوالفاظو په معنی او مقصد پوه شو.

متأسفانه له اسلام نه د لېري والي او د اسلامي عباداتو له روح او مقصد نه د بې خبرۍ په وجه، نن نه يوازي په عوامو کي، بلکي په اسلام د پوهي مدعيانو کي هم لمونځ په يوه شکلي او تشريفاتي حرکت يا دود او عادت بدل شوی.

ښايي تاسو فکر وکړئ چي که د لمانځه حرکات او الفاظ مو

د فقهي احکامو مطابق وي نو حتماً به مو لمونځ مکمل او د الله په نزد مقبول وي. خو کېدی شي حقیقت داسې نه وي. زه بلنه درکوم چې لومړی دا رساله ولولئ، بیا د خپل لمانځه په هکله قضاوت وکړئ چې ستاسو لمونځ، عبادت دی که عادت؟ او څومره باید د خپلو لمونځونو د قبلېدو طمع ولرئ؟

په حقیقت کې لمونځ، الله ته د وړاندې کېدو لپاره، له خاص احساس او شعور نه راولاړ شوي ځانګړي ارادي حرکات او اقوال دي چې که د لمانځه له پیل نه ترپایه مراعات نشي لمونځ ناقص دی.

پدې لنډۍ رسالې کې به د لمانځه په اړه په لاندې مسایلو بحث کوو:

د لمانځه نیت او هدف ئې.

قبله او مقصد ئې.

د لمانځه حرکات او محرکات ئې.

الفاظ او معنا ئې.

روحیه او مربوط شعور ئې.

د لمانځه اغېزې.

خدایه! زمونږ هغه لمونځونه د خپل وسیع کرم او لطف له مخې قبول کړې چې نه ئې د حرکاتو په مفهوم او مقصد پوهېدو

او نه ئې د الفاظو په معنا، هم ئې له روح نه غافل وو او هم له غوښتنو، له پلار نیکه نه په میراث پاتې د یوه دود، دستور او یا یوه تکراري عادت په څېر مو ترسره کړی، حرکات او الفاظ مو د فقهي احکامو مطابق، خو له روح، معنی او شعور نه خالي.

الهي! مونږ ته د هغه لمانځه توفیق او خوند راپه برخه کړې چي د مؤمن معراج دی، د معنوي ارتقا په لور ئې د روح د الوتني مهال، له محبوب معبود سره وصال، د جهاد په سنګرونو کي وسله او ډال، په ستونزو او کړاوونو کي د مستعان خدای جل شأنه د مرستي ترلاسه کولو ذریعه، پرېشانه زړونو لپاره ډاډ، د بیچاره وو چاره، د لار ورکو لارښود، له منکر نه د مخنیوي وسیله، د دعاګانو د اجابت واسطه او د بنده له بندګي نه د کاملي آزادۍ د قیامونو مقدمه ده.

په رښتیا، چا چي د الله له ښه پېژندو وروسته په واقعي معنا او شعوري توګه خدای جل شأنه ته مخ کړی وي، ده ته د تسلیمۍ په مفهوم ئې لاسونه اوچت کړي وي، په ژبه او په خپل هر حرکت سره ئې د ده په عظمت او لویي اعتراف کړی وي، هغه ته لاس په نامه درېدلی وي او له الله جل شأنه سره ئې پدې خبري مسلسل او مکرر تعهد کړی وي چي له تا نه پرته د بل چا عبادت نه کوم، له تا نه پرته بل چا ته د احتیاج لاس نه اوږدوم. او له زړه نه ئې په شعوري توګه خدای جل جلاله ته انحنا کړې وي او د هغه په وړاندي ئې د انقیاد تندی پر ځمکه ایښی وي، څنګه ممکن ده

چي داسي انسان به له خدایه پرته بل ته سر ټیټ کړی، څنګه به د بل بندګي وکړي او څنګه به د شیطان په پله پل کېږدي او په ناروا لارو به د تلو اراده وکړي؟!

د لمانځه په معنا، تاثیر او د انسان او د ده د ټولني په جوړولو کي د هغه په اغېز د ښه پوهېدو لپاره دا رساله لیکل شوې. هیله مي دا ده چي هرڅوك د دې رسالې له لوستلو نه وروسته لمونځ کوي ما له خپلو دعاګانو هېر نکړي.

اللهم لاتجعلنا من اَلّمُصلّیِنَالّذِینَ هُمْ عَن صلاتهِمْ ساهُونَ

الهي! له هغو لمونځ کوونکو څخه مو ومه ګرځوې چي له خپل لمانځه نه غافل وي.

لمونځ

د الصلوة ښه او دقیقه لغوي معنی لمونځ ده چي له لمانځني او تجلیل نه اخیستل شوی، یعنی لمونځ په حقیقت کي د خدای جل شأنه په جلال او عظمت اعتراف کول دي. د لمانځه په الفاظو او حرکاتو سره د لوی خدای لمانځنه او تعظیم ترسره کېږي.

ځیني د الصلوة ریښه صلة ګڼي چي پدې توګه لمونځ د الله او بنده ترمنځ د پیوستون او د اړیکو ټینګولو معنا ورکوي. په حقیقت کي لمونځ هم د انسان رابطه له الله جل شأنه سره په مکرر او پرله پسې ډول ټینګوي او هم انسانان په خپلو منځونو کي یو بل ته نږدې کوي او د دوی ببېلي ببېلي قبلې یو کوي.

ستاسو لمونځ، یو مقدس روحاني ملکوتي سفر او د الله په لوري د روح الوتنه ده. ته غواړې له الله تعالی سره خپلي اړیکي تجدید کړې، د هغه په وړاندي ودرېږې او له هغه سره مخامخ

تکلم وکړې، د همدې لپاره باید ستا هرڅه پاك او ستره وي، دا مقدس سفر له تا نه د عقیدې پاکوالی، د وجود پاکي، د ودرېدو د ځای پاکوالی او د جامو پاکي غواړي.

باید دې ته متوجه وې چې که الله جل شأنه ستا لمونځ، له معمولي ظاهري نجاست او ناپاکۍ سره نه قبلوي، نو په هغه صورت کي به څنګه ستا لمونځ قبول کړي چې:

ستا عقیده د شرك په رجس او پلیدي ناپاکه او ستا افکار او عزایم د شیطان له ناولو وسوسو ډك وي.

ستا د وجود سلول سلول له حرامو جوړ شوی وي، ستا مطعم حرام، ستا ملبس حرام، ستا د معیشت د تامین لاري چاري حرامي، ستا کار کسب، راکړه ورکړه بیع او شراء حرامه. د تن جامې دي حرامي او له حرامو لارو ترلاسه شوې، د خیانت، رشوت، غلا، د بل په حق د تېري له لاري.

ستا مصلی او هغه ځمکه چې ته وربانډي ودرېږې او الله جل جلاله ته وربانډي سجده کوې، په ظاهر کي پاکه، خو په باطن کي له حرامو لارو ترلاسه شوې.

ما ته ووایه! له دې ناپاکۍ او نجاست سره سره به، پاك رب چې یوازي د پاك بنده پاك عبادت قبلوي، ستا داسي لمونځ څنګه قبول کړي؟

پیغمبر علیه السلام فرمایي: د هغه چا دعا به الله جل شأنه

ځنګه قبوله کړي چي که څه هم له لېري ځايه، له اوږده مزل نه وروسته کعبې ته رسېدلی، د اوږده سفر آثار ئې په خيرنو جامو او په دوړو لړلو ويښتانو کي ښرګند دي، د حجرالاسود مخي ته ولاړ دی، د دعا لاسونه ئې اوچت کړي، خو مطعم (خواړه) ئې حرام دي او ملبس (جامې) ئې حرامي دي!!

عن ابي هريرة (رضي الله عنه) عن النبي صلى الله عليه وسلم قال في الرجل يطيل السفر اشعث اغبريمد يديه الى السماء يارب يارب، ومطعمه حرام وملبسه حرام وغذي بالحرام فانى يستجابُ لَهُ.

زما لمونځ کوونکيه وروره!

ته د لمانځه لپاره اودس کوې، ستا اودس يوه ظاهري بڼه لري چي د مخ، لاس، پښو پرېمنځل او د سر مسح کول دي خو د دې ظاهري حرکت ترشا ژور معنوي مفاهيم مضمر دي. د دې حرکت معنا او تقاضا دا ده چي له هر هغه ناولي او حرام کار نه چي په لاس تر سره کېږي، لاسونه پرېمنځم، خپل لاس تل پاك ساتم، له داسي عمل نه چي الله ته مي مختورن کړي ډډه کوم، غواړم مخ مي تل سپين وي، په طمعي او سوال سره خپل وقار او عزت نه ختموم.

خو له مي پاکه ساتم، نه حرام خوراك پرې کوم او نه حرامه وينا، له هري ناپاکي خبري، دروغ، دوکې، غيبت، نمامت او شيطانت نه ئې خوندي ساتم.

له سرنه مي ټول غلط افکار، ناجايز عزايم، ناروا شيطاني منصوبې، د مسلمان لپاره دسيسې، له باطل سره علاقه او له مفسدينو سره تعلق، لېري غورځوم، په خپل سر پاك لاس راکاږم او هر راز پليدي ترې پاکوم.

پښې مي مينځم، په پښو مي د حرام کار په لوري له تګ نه ډډه کوم، دا پښې به ما فقط د الله په لوري او د حق په پاکيزه لار بيايي او هيڅکله به د پليد شيطان په ناولي پل، پل کښېنږدم.

ستا د لاس، مخ او پښو پرېمنځلو او د سر مسح کولو به څه اهميت وي که همدا جوارح دي ټول په حرامو کړو وړو کي مصروف او سلول سلول دي له حرامو ډك او شپه ورځ د پليد شيطان په خدمت کي وي.

هغه ژبه چي له اودس او لمانځه نه مخکي او وروسته په حرامه وينا خوځېږي، هغه لاسونه چي په ناولو کارونو اخته وي، هغه ګوتي چي ناروا ليکني کوي، د باطل په خدمت کي او د ظالم ظلم توجيه کوي او د مفسد تکريم او ستاينه کوي، څنګه ومنم چي دا خو له، دا ګوتي او دا لاسونه پرېمنځل شوي؟! پداسي پرېمنځلو سره خو انسان کولی شي له اسرارو نه بې خبره انسان دوکه کړي خو عليم، خبير او په اسرارو پوه خدای به څنګه دوکه کړي؟!

***

لمونئخ

نيت او هدف

ته به گمان کوې چي ښايي د لمانځه نيت يوازي همدا څو الفاظ دي چي په ژبه ئې تکراروې: د دې وخت دومره رکعته لمونځ کوم... پدې امام پسې مي اقتدا وکړه، مخ مي د قبلې په لوري کړ...)

خو کېدی شي په خولې د همدې الفاظو له تکرار سره سره، تا اصلاً د لمانځه نيت نه وي کړی، دا ځکه چي نيت د زړه کار دی نه د ژبې.

ستا نيت په هغه صورت کي صحيح دی چي د زړه له کومي دي ويلي وي چي: د الله **جل جلاله** په وړاندي ودرېږم، د ده د رضا د حصول لپاره، له ده سره د راز او نياز په خاطر، د ده د لمانځني او له ده سره د خپل پيوستون ټينگولو لپاره د ده له امر سره سم

لمونځ کوم. هغه زما رب دی، زما د هرڅه واکمن دی، د هستي هرڅه د ده په اختیار کي دي، د مرګ، ژوند فیصله هغه کوي، همدی دی چي رزق او روزي راکوي، زما د عزت او ذلت پرېکړه هغه کوي، زه په هرڅه کي هغه ته اړیم، زما سترګي د ده په اراده لار راته ښیي، زما زړه، دماغ، اعصاب او حواس د ده په امر کار کوي. زما خوب وېښه د ده په امر ده، زما مشکلات هغه راته آسانوي، له کړاوونو د وتلو لاري هغه راته پرانیزي، پدې عالم کي یوازي هغه څه کېدی شي چي دی ئې وغواړي او څه چي دی ئې کېدل وغواړي که څه هم ټول عالم د هغه د مخنیوي لپاره ملاوتړي هرومرو به ترسره کېږي، او څه چي دی ئې ونه غواړي نشي کېدی، که څه هم د کائناتو ټول ځواکونه د هغه د تحقق هڅه وکړي.

چي کله ته په همدې نیت او له همدې شعور سره په لمانځه ودرېدلی یې، نو تا واقعاً د لمانځه نیت کړی.

ستا لمونځ، په همدې نیت او د هغه ترشا له همدې ایماني شعور سره، د الله اکبر په ستر شعار پیل کېږي، ستا د نیت خلاصه او ستا د هغه خاص شعور او انګېرني حاصل په همدې شعار کي راڅرګند شوی:

الله جل جلاله تر ټولو ستر دی.

تر هغه هم چي زه ئې فکر کوم.

او زه چي همدا اوس اوس په خپل لمانځه سره څه کوم د الله د عظمت او لويي په وړاندي ډېر ډېر وړوکی حرکت دی، هغه تردې ډېر ډېر ستر دی.

که تا په رښتيا او د زړه له کومي او په شعوري توګه دا شعار ورکړی وي، نو په خدای قسم چي له الله نه پرته به هيڅکله د هيچا لويي په تا کي وېره او حيرانتيا راو لاړه نکړي، د دنيا هر ستر ځواك به د الله جل جلاله د لويي په مقابل کي تا ته وړوکی او ضعيف مخلوق بريښي.

قبله

ته د دنيا د ټولو مسلمانانو سره يوځای هره ورځ څو څو ځله، د يوه خاص ځای په لوري مخ کوې او لمونځ ترسره کوې چې هغه ستا او د دوی ګډه يوازنۍ قبله (مخ لوری) دی.

هغه د خدای کور (بيت الله) دی، يعنی ته له خپلو نورو مسلمانو ورونو سره يوځای په وار وار د خدای جل جلاله د کور په لوري مخه کوې او پدې سره عملاً دا عزم اعلانوې چې له الله جل جلاله نه پرته د بل چا کورته نه مخه کوم، نه پناه ورم او نه ئې دره ټکوم.

ته د بر خلك دا سي ګورې چې قبله ئې د الله جل جلاله کور نه، بلکې د دنيا د واکمنانو قصرونه وي، مخه ئې همدې قصرونو ته، طمع ئې له همدې قصرونو نه، وېره ئې له همدې قصرونو نه،

طواف ئې د همدې قصرونو، د دې قصرونو د خاوندانو احترام ئې په زړه کې او د دوی لويي او عظمت ئې په دماغ مسلط.

آه، څومره ډېر خلك داسې ګورم چې په ظاهركې ئې مخه د خدای د كور په لوري وي خو په حقيقت كې د دوی د زړونو قبلې نوري وي، په هماغه وخت كې چې د بيت الله په لوري ئې مخه وي، زړه ئې نورو قبلو ته متوجه وي.

هغه څوك چې په شپه ورځ كې پنځه ځله په واقعي معنی او له دې شعور سره قبلې ته مخه كوي چې زه د ځمكې او آسمانونو او ټول عالم د رب د كور لوري ته مخه كوم او د هغه دروازه ټكوم، آيا ممكنه ده بلې دړې ته ودرېږي او د بل كور طواف وكړي؟

د كور يووالی د هغه كور اوسېدونكي سره متحد كوي او په دوی كې د يووالي احساس راولاړوي، د يوې كورنۍ غړي پدې خاطر يوه كورنۍ او يو موټی وي چې كور ئې ګډ دی، د يوه ټبر خلك د كور د بېلوالي په وجه ورو ورو هومره سره لېري شي لكه پردي.

له نورو سره يوځای د الله د كور په لوري مخه كول او د يوه معبود دړې ته د ودرېدو معنی دا ده چې ستا د قبلې ورور، ستا ورور او ستا د لويې ديني كورنۍ غړی دی.

ډېر خلك داسې دي چې د قبلې د سم او دقيق استقامت معلومولو لپاره ښه غور او احتياط كوي، حتی قطب نما په جيب

کي ګرځوي، خو که د دوی د زړه کیفیت معلوم کړې پوه به شې چي د دوی د زړونو قبلې څومره کږې دي او څومره له اصلي قبلې په معنوي لحاظ کاږه ودرېږي.

ډېر د تقوی مدعیان بیا داسي دي چي بل کس په څو سانتي متره، د ده له تخمیني قبلې نه یوې بلې خوا ته په ودرېدو تکفیروي، پداسي حال کي چي د قبلې مالك خدای، هغه چاته چي نیت ئې سم وي او د قبلې په لوري د خپل استقامت سمولو لازم دقت او احتیاط ئې کړی وي وایي:

فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّهِ البقرة: ۱۱۵

نو هري خواته چي مخ کړئ، اللّٰه په هماغه لوري کي دی.

پدې حالت کي چي هري خواته لمونځ وکړې ستا لمونځ قبلېږي که څه هم اشتباهاً له قبلې نه بل لوري ته ودرېدلی وې. ډېر جنابان بیا داسي دي چي له بل سره په یوې فرعي او جزئي مسئلې کي د اختلاف په وجه، د خپلي قبلې ورور تکفیروي او د هغه په خلاف هرڅه ویل او هر څه کول جائز ګڼي. حال دا چي د قبلې په مقصد پوه، زمونږ د مذهب امام ابوحنیفه (رح) وایي:

لانُکفرُ اهل قبلتنا

مونږ د خپلي قبلې اهل نه تکفیروو.

په داسي حال کي چي د قبلې د یووالي یو ستر مقصد او هدف دا دی چي د دنیا ټول مسلمانان متحد کړي، خو متأسفانه

ناپوهان او جاهلان له هماغه څه نه چي عليم او حکيم خدای جل جلاله د مؤمنانو د يووالي لپاره ټاکلي، د اختلاف او افتراق وسيله جوړوي.

د لمانځه حرکات

ستا لمونځ له ګڼ شمېر ډېرو مهمو او با مقصده حرکاتو نه جوړ شوی چې هر یو ئې ځانګړی محرك، علت او حکمت لري.

لومړی حرکت، له لومړي تکبیر سره د دواړو لاسونو پورته کول دي.

ته پوهېږې چې د دنیا په ګوټ ګوټ کې د ټولو انساني ټولنو ترمنځ دا عادت او دود دی چې کله یو بل ته تسلمېږي او د هغه په خلاف له جګړي لاس اخلي نو لاسونه پورته کړي. د لاسونو دا راز پورته کول له جګړي د لاس اخستلو او د تسلیمۍ نښه ده. ته د لمانځه په پیل کې، د الله جل شأنه په وړاندې، پدې حرکت سره له بغاوت نه لاس اخلې او له الله جل جلاله او د ده له سننو سره له جګړي نه خپل برائت او بیزاري او د الله جل جلاله په مقابل کې خپله کامله تسلیمي او انقیاد اعلانوې. ښایي تا به په کومي

جګړې کې، کوم کس داسې لیدلی وي چې د بل په وړاندې ئې لاسونه اوچت کړي وي او د ده له دې حرکت نه ته ښه پوهېدلی یې چې پدې سره هغه مقابل طرف ته څه پیغام لېږل غوښتل او د ځان له خوا ئې هغه ته د کومې خبرې اطمینان ورکولو. خو ما ته ووایه:

آیا کله د لمانځه په ابتدا کې، د تکبیر تحریمه او الله اکبر په ویلو او د لاسونو د پورته کولو په دوران کې، ستا په زړه کې دا خبره راګرځېدلې چې زه د الله په وړاندې له هر راز بغاوت نه لاس اخلم او خدای ته خپله کامله تسلیمي اعلانوم؟ که له دې شعور او احساس سره تا خپل لاسونه نه وي پورته کړي نو ما ته ووایه چې لدې حرکت نه ستا مقصد څه وو؟ هسې یو تقلیدي، بې روحه او بې مقصده حرکت؟

عجیبه ده چې ځیني پدې خبره خپلو منځونو کې په شدید اختلاف کې لوېږي چې له تکبیر تحریمه سره باید لاسونه ترغوږونو پورې اوچت شي او که د غوږونو او اوږو ترمنځ او که تر اوږو پورې؟ حال دا چې د هر یوه لپاره د پیغمبر علیه السلام په عمل استناد شوی. خو پدې خبرې نه فکر کوي او نه بحث چې د دې حرکت اصلي مقصد څه دی؟ محرك ئې څه او باید د کوم احساس او شعور مظهر وي؟

قیـام

آیا ستا په ژوند کي کله داسي واقع شوي چي د کوم ستر واکمن دربار ته حاضر شوی وې؟ داسي واکمن چي گمان دي کولو، ته ده ته اړ یې او هغه ستا د احتیاجاتو په رفع کولو او ستا د غوښتنو په ترسره کولو قادر وو او تا غوښتل چي د هغه په وړاندي د خپل اخلاص، منني او اطاعت مراتب څرگند کړې؟ ما ته رښتیا ووایه چي پدې وخت کي ستا د ودرېدو کیفیت، د وینا څرنگوالی، د احساساتو مظاهره، څنگه او له کوم احساس او شعور سره توأم او یوځای وو؟

د الله په وړاندي، په لمانځه کي ستا د قیام حالت، ستا د وینا، مشاعرو او احساساتو کیفیت، باید تر هغه نه ډېر ډېر تفاوت ولري.

لاس په نامه ودرېدل، په حقیقت کي د کامل اطاعت او منني او د خپل آقا اوامرو ته د انقیاد نښه ده. ته پدې حرکت سره شیې

چي د الله جل جلاله مطيع بنده او د هغه د هر امر ترسره کولو ته چمتو يې.

آيا ستا په ژوند کي کله داسي هم واقع شوي چي تا په لمانځه کي د قيام په وخت کي داسي انګېرلې وي چي ته اوس اوس د ځمکي او آسمانونو د ستر مالك الملك رب په وړاندي ولاړ يې؟ داسي چي ته يې په خپلو سترګو ګورې، او که داسي نه وي او ته لاتر اوسه په روحي او معنوي لحاظ دومره لوړ او اوچت نه يې تللى نو کم له کمه دا احساس کوې چي الله جل شأنه، همدا اوس اوس تا ته ګوري او ستا هر حرکت ويني او هره خبره دي اوري. که کومه ورځ، په کوم لمانځه کي، تا ته په خپل قيام کي همدا حالت راپيدا شوى وي همدا او فقط همدا ستا واقعي لمونځ وو. خو که تر اوسه هيڅکله داسي نه وي شوي، نو زه تا ته وايم چي تا لاتراوسه لمونځ ندى کړى، له دې نه وروسته تصميم ونيسه چي واقعي لمونځ وکړې.

آيا په کوم لمانځه کي، پدې خاطر ستا زړه لړزېدلى او له وېري او هيبت نه ستا وېښتان زيږه شوي چي فکر دي کړى وي د رب العالمين، قهار او جبار خداى جل شأنه په وړاندي ولاړ يې؟ که داسي نه وي شوي نو تا تر اوسه واقعي لمونځ ندى کړى، ځکه الله جل شأنه فرمايي:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَت قُلُوبهُمْ وَ إِذَا تُلِيَت عَلَيهِمْ ءَايَتُهُ زَادَتهُمْ إِيمَناً وَعَلى رَبِّهِمْ يَتَوكلُونَ *

الانفال: ۲

مؤمنان فقط هغه دي چي کله د الله یادونه وشي زړونه ئې رپېږي او چي کله د ده آیتونه ورباندي تلاوت شي ایمان ئې زیاتېږي او په خپل رب توکل کوي.

آیا کله دي د خپلو گناهونو او قصور او یا د بخښونکي رحمان خدای جل شأنه د وسیع پیرزوینو او رحمت په رایادولو سره له سترگو نه اوښکي بهېدلي؟ او آیا کله داسي شوي چي د سخت اضطراب او پرېشانۍ په حالت کي، ته لمانځه ته پورته شوی یې او په همدې لمانځه سره ستا ټوله پرېشاني رفع شوې او شدید اضطراب دي په سخت ډاډمن سکون او اطمینان بدل شوی وي؟

که داسي نه وي شوي نو ښایي ستا لمونځ، لمونځ نه بلکي یو عادت وو، دا ځکه چي الله جل شأنه فرمایي:

اَلا بِذِکرِاللهِ تَطمَئِنُ القُلُوب

پام چي د الله په یادولو سره زړونه ډاډه کېږي.

تسبیح

د قیام په پیل کي، له الله جل شأنه سره ستا خبري، پدغو الفاظو شروع کیږي:

سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَی جَدُّكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ*

رواه مسلم و الترمذی

پاکي ده تالره اې باري خدايه او ستايني دي تا لره، او بابرکته دی نوم ستا او اوچت دی شأن ستا ، له تا نه پرته بل معبود نشته.

پدغو مختصرو کلمو کي هومره عظمت او دومره وسیع مطالب پراته دي چي په نورو الفاظو د هغې بیانول ډېر گران دی، یعني:

ای زما ربه! ته په خپل ذات، صفاتو او افعالو کي له هر عیب او نقص نه منزه او پاك يې. تا چي څه پیدا کړي، ته چي څنگه د

دې عالم پالنه، ساتنه او روزنه کوې، ستا په اراده او ستا د سننو مطابق چې پدې هستي کي څه کېږي، څه له نيست نه هست کېږي، څه د کمال په لوري درومي او څه په زوال محکومېږي...؟ پدې ټولو کي نه يوازي دا چې د عيب او نقص هېڅ نښه نه ګورو، بلکي په هرڅه کي خاص حکمت او مصلحت ګورو، پدې ټولو کي ته د هغو ستاينو ور يې چې ستاله شان سره ښايي، برکتونه ټول ستا له مبارك نامه سره تړلي او د خير او برکت هره دړه يوازي ستا په نامه خلاصېږي. ستا لويي او شان ډېر ډېر اوچت دی. له تا نه پرته بل داسي څوك په ټوله هستي کي نه ګورو چې د عبادت ور وي.

تعوذ

له تسبيح نه وروسته ستا بعدي وينا دا ده:

اَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشّيطنِ الرّجِيم

له رټل شوي شيطان نه الله ته پناه وړم.

له شيطان نه الله ته د پناه وړلو معنى يوازي دا نده چي ته غواړې د شيطان له وسوسو او لدې نه چي ستا په زړه او دماغ مسلط شي، په تا كي غلط عزايم راولاړ كړي، د گناه په لوري دي وهڅوي او احساسات او مشاعر دي ناولي كړي، الله جل شأنه تا په خپله پناه كي وساتي او د هغه له شر نه دي وژغوري، بلكي د دې معنى دا هم ده چي ته د دغو الفاظو په ويلو سره، له ټولو هغو صفاتو نه الله ته پناه وړې د كوم په وجه چي شيطان د الله له رحمت نه ورټل شو او په لعنت اخته شو، چي ستر ستر ئې دا دي:

شيطان كبر وكړ، ځان ئې تر بل اوچت وګڼلو، وئې ويل: زه

په اصل کي تر هغه بل نه غوره يم، زه له اور نه پيدا شوی يم او هغه له خاوري. پرنورو د لويي غوښتنه ئې وکړه، کله چي د ځمکي د خلافت مقام لده نه پرته بل ته ورکړی شو، لوړه ئې وکړه چي هرو مرو به د ده د بې لاري کولو او په خپلي ورکړی شوې وظيفې کي د ناکامولو لپاره، په هر قدم کي هغه ته کمين نيسم او له هري خوا به پرې حملې کوم، د دې لپاره چي ثابته کړي دی د نوموړي مقام لپاره تر آدم عليه السلام نه وړ او شايسته وو.

له جنت نه ئې د آدم عليه السلام د ايستلو هڅه پيل کړه، د دې لپاره ئې د دوکې اوغولولو او په دروغو د لوړي او قسم کولو لار اختيار کړه، د دوستۍ په جامه کي ئې له آدم سره دشمني وکړه، د آدم عليه السلام او د ده د اولادې د بربنډولو او د عريانۍ طرف ته د بېولو سعی ئې وکړه او هغه هم په دوی د حرامي مېوې او د حرام رزق د خوړلو له لاري، ځکه هغه پوهېدو چي د انسان د بربنډېدو، سپکېدو او لوڅېدو، لويه وجه په حلال او جايز رزق عدم اکتفا او حرام رزق ته لاس اچول دي.

خو که ته د همدې جملې په ويلو سره، هره ورځ په وار وار له رټل شوي شيطان نه الله ته پناه وړې، خو عملاً گام په گام د شيطان په پله پل ږدې او ټول هغه کارونه کوې چي د هغه په وجه شيطان، د الله جل شأنه له رحمت نه رټل شوی، پدې صورت کي ته يا دروغ وايې او يا پدې نه پوهېږې چي ستا د دغو الفاظو معنی څه ده؟

فاتحه

بيا ته "بِسمِ اللّهِ الرّحْمَنِ الرّحِيمِ" وايې، يعنی:

د هغه الله په نامه پيل کوم چي ډېر رحم کوونکی او د ډېري پيرزويني خاوند دی.

او ورپسې، د فاتحې سوره چي د ټول عظيم الشان قرآن خلاصه ده او د قرآن ټول مطالب په موجزه توگه په همدې مختصري سورې کي راغلي، لولې:

الْحَمْدُ للّه رَب الْعَلَمِينَ * الرّحْمَنِ الرّحِيمِ * مَلِك يَوْمِ الدّينِ * إِيَّاك نَعْبُدُ وَ إِيّاك نَستَعِينُ * اهْدنَا الصرَطَ الْمُستَقِيمَ * صِرَط الّذِينَ أَنْعَمْت عَلَيْهِمْ * غَيرِ الْمَغْضوبِ

عَلَيْهِمْ وَ لَا الضَّالِّينَ" آمين

ټولې ستاينې د عالمونو رب "الله" لره دي. هغه ډېر رحم کوونکی، د ډېرې پېرزوينې خاوند، د بدلې د ورځې ټولواك، خاص ستا عبادت کوو او خاص له تا نه مرسته غواړو، په سمې لار مو هدايت کړې، د هغو کسانو لار چې تا ورباندې پېرزوينه کړې، نه غضب کړی شوي او نه بې لارې. بارې خدايه دعا مو قبوله کړې.

د فاتحې د سورې په دغو مختصرو اوو آيتونو سره تا په لاندنيو مهمو مطالبو اعتراف کړی:

ټولې ستاينې هغه الله لره دي چې د عالمونو پالونکی او ساتونکی دی، چې پدې خور عالم کې هرې خوا ته، زه د هغه د ربوبيت، پالنې او روزنې ښکاره مظاهر او نښې گورم، زه چې د دې هستۍ هرې خوا ته مخ واړوم، گورم چې هر څه له هيڅ نه پيل شي، ورو ورو ستر شي، د کمال په لورې وده ورکړی شي، د خپلې ارتقاء او کمال آخرې پوړۍ ته ورسولی شي، يو ضروري او لازم کار ورباندې ترسره شي، يو ضرورت ورباندې رفع کړی شي، يوه خلا ورباندې ډکه کړی شي، بيا ئې زوال پيل شي، په زړښت او مرگ محکوم شي او ځای ئې بل ته خالي کړی شي. دا کار هره شيبه، هرې خوا ته تکرارېږي، د دې مظاهرو تر شا، ما ته د ربوبيت او پالنې يو نامرئي (ناڅرگند) لاس په نظر راځي، هماغه زما الله دی او د دې هستۍ الله دی، زه نه يوازې پدې عالم کې د روزنې او پالنې يو نامرئي لاس احساسوم، بلکې گورم چې د

هرڅه پیدا ایښت، پالنه، روزنه او ساتنه په ډېر دقت سره ترسره کېږي. د دې عالم په هر جزء او د هرجزء په حرکت او خوځښت کې زه ښایست، ښکلا، کمال، او هدفمندي ګورم. خوشي، بې مقصده، اضافي او غیرضروري شی مي په نظر نه راځي. زما هري خوا ته خواره شیان، هر یو بېل بېل او ټول په ګډه، د خاص مقصد لپاره په کار لګیا دي، د ټولو ترمنځ د نظم، یووالي او ژور تنسیق شاهد یم. د دې عالم همدا ملموس او مشهود کیفیت، زما په ژبه د دې الفاظو د جاري کېدو لامل دی چي:

ټولي ستایني د عالمونو رب الله لره دي.

همدا راز، زه پدې هستۍ کي د رحمت او پیرزوینې څرګندي نښې او واضح مظاهرګورم: ماشوم لا دنیا ته نه وي راغلی او د خپلې مور په ګېډې کي وي خو د ده ټول حیاتي ضروریات، د خوندورو شیدو په شکل کي د مور په تي کي، مخکي له مخکي ورته تیاري کړی شوې وي. او د مور پلار په زړه کي ئې هومره مینه ورته ځای په ځای شوې وي چي د ده لپاره هر کړاو زغمي، دغه ماشوم ته د ده له احتیاج نه د مخه، څوك روزي برابروي؟ د ده د مور، پلار په زړه کي دا مینه چا اچولې؟ دا څوك دی چي د انسان، حیوان او نبات هر ضرورت ته ځواب وایي؟ د رڼا، تودوخي، اوبو او هوا انتظام ورته کوي؟ د ښښاك اوبه ئې له استعمال نه وروسته، یا د نهرونو له لاري د لویو لویو بحرونو په لور وخوځېږي، تروې او تیزابي شي او یا په ځمکه کي ننوځي او

انسان ته ئې هم له ځمکي راایستل ګران شي او هم ئې له بحرونو بېرته راوړل محال شي، خو ګورو چي د لمر د وړانګو په ذريعه د بحرونو همدا تروې او تيزابي اوبه تبخير او تصفيه شي، دا بخارات د بادونو په ذريعه د آسمان په لوري اوچت کړی شي، هلته د سړې هوا په وجه په ورېځو بدل شي، مؤظف بادونه دا ورېځي په سر واخلي، ناڅاپي ووېشل شي، هر يو، خپله برخه، په خپل خاص سمت، خاصي منطقې ته د رسولو لپاره وخوځوي، په بېديا او د آواري په محتاجو او باران ته سترګي په لاره خلکو باندي باران واوروي او په غرونو باندي واوري. ترڅو د دنګو دنګو غرونو په ژورو او پراخو لمنو کي، د واوري کافي ذخيره، د دوبي لپاره خوندي وساتي او بيا د دوبي په سختي ګرمۍ کي چي انسان، حيوان او نبات اوبو ته سخت اړ وي، همدا ذخيره شوې واوره ورو ورو ويلي شي او په نهرونو، کاريزونو او چينو کي د دوی د څښولو لپاره راوخوځېږي او د هر يوه ضرورت رفع کړي.

ټولي ستايني هغه رب لره دي چي پدې عالم کي د ده د بې انتهاء رحمت او پيرزويني وسيع آثار او نښي هري خوا ته خورې ګورم.

همدا راز زه پدې عالم کي د يوه داسي ټولواک ذات د واکمنۍ آثار په ښکاره توګه ګورم چي د هر څه ساتنه کوي، هرڅه د ده په وړاندي منقاد دي. ده چي د هرڅه د پيدا ايښت، خوځښت،

کمال او زوال لپاره کوم مسیر او حد ټاکلی، له یوې ذرې انحراف او تغییر نه پرته په هماغه مسیر کي دروميږي.

لمر په خپل وخت، هره ورځ، له خاص ځایه راپورته کيږي، ځمکي ته رڼا او تودوخه ورکوي او بیا په ثابت وخت کي په ثابت ځای کي پرېوځي.

د آسمان پدې پراخي او بې انتهاء غېږي کي په ملیونو ملیونو ستوري، هریو په خپل مدار کي خوځېږي، د دوی ترمنځ د ټکر او تصادم مخنیوی کيږي، نه یو د بل په مدار کي داخلېږي او نه یو بل جذبوي.

د دې هستي هرڅه د هستي د ساتونکي (مالك) خدای هغو سننو ته غاړه ایښې ده چي ده وضع کړي.

أ فَغَيرَ دِينِ اللّه يَبْغُونَ وَ لَهُ أسلَمَ مَن فى السمَوَتِ وَ الأَرْضِ طَوْعاً وَكَرْهاً وَ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ*

آل عمران: ۸۳

د آسمانونو او ځمکي هرڅه، طوعا اوکرها، (په خوښه او ناخوښه) ده ته غاړه ایښې او د ده لوري ته ګرځول کيږي.

هره ستاينه همغه الله لره ده چي پدې عالم کي د مالك الملك په توګه تصرف کوي او هرڅه د ده واکمني ته منقاد دی. په همدې حالت کي او له مخکنيو آیتونو نه د راولاړ شوي احساس او

شعور په وجه ته له خپل رب سره په یوې ډېرې ستري خبري تعهد کوې او وايې:

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

یوازي ستا عبادت کوو او یوازي له تا نه مرسته غواړو.

د عبادت معنی مريیتوب دی، او ته پوهېږې چي مريی هغه چاته ويل کېږي چي:

• په بل خرڅ شوی وي او خپل واك ئې په کامله توګه هغه ته سپارلی وي.

• د ده په واك کي چي څه وي هغه د ده نه بلکي د ده د آقا او مالك وي.

• هېڅ کار په خپله خوښه او د خپلي مرضي مطابق نشي کولی، یوازي هماغه څه کوي چي خپل آقا ورته امر کړی وي.

• په خپلو ټولو کړو وړو کي د خپل مالك او بادار رضا لټوي، د خپلي رضا لپاره هیڅ نه شي کولی.

• مريي نه شخصي دوست لري او نه دښمن، د آقا دوست ئې دوست او دښمن ئې دښمن وي.

اوس ما ته ووایه: په رښتیا ته چي په لمانځه کي د الله په وړاندي، لاس تړلی ودرېږې او همدغه کلمات تکراروې، آیا کله دي د دې تعهد او ژمني، معنا او مقتضی ته توجه کړې؟ او دې ته

دي پام شوی چي پدې سره تا د خپل رب په وړاندي د کومو کومو سترو خبرو تعهد کړی؟ او آیا پدې تعهداتو دي وفا هم کړې؟

که تا د الله په لار کي خپل ځان، وقت او مال سپمولی وي، خپل مال، نفس او اولاد دي د الله امانت نه وي ګڼلی او د الله په لار کي د هغوی له قربانۍ نه دي ډډه کړې وي،. هر کار دي د خپلي هوی او هوس په حکم ترسره کړی وي، د هېڅ کار په پیل کي دي دې ته نه وي کتلي چي ستا رب تا ته پدې هکله څه حکم کړی، که تا د الله د سخط او غضب په بیه په وار وار د خپل نفس رضا لټولې وي، که تا د خدای له دوستانو سره دښمني او له دښمنانو سره دوستي کړې وي، نو ستا دغه تعهد یو دروغجن تعهد وو ، ګواکي په وار وار دي له الله سره دروغجنه ژمنه کړې او هرځل دي خپله ژمنه ماته کړې، ته چي وایې:

إِيّاكَ نَستَعِينُ

معنا ئې دا ده:

خدایه! یوازي او یوازي تا ته د احتیاج لاس اوږدوم، له تا نه پرته د بل چالمن نه نیسم، بل ته طمع نه کوم، تا ځانته کافي ګڼم، عقیده مي دا ده چي هرڅه ستا په واك کي دي، ته د خپلو بندګانو پالنه او روزنه کوې او په هغوی بې انتهاء مهربانه یې، نو ځکه هرڅه فقط له تا نه غواړو.

پدې ترتیب ته په خپل لمانځه کي، له خپل رب سره مکرر

تعهد کوې چي: له تا نه پرته بل ته د عبادت او مریيتوب سر نه کوزوم او بل ته د سوال او غوښتني لاسونه نه اوږدوم.

خوکه د دې مکرر تعهد سره سره، ستا طمع له خدای نه پرته، بل چا او بل څه ته وه، مستعان خدای دي ځانته کافي نه ګڼلو او د خپلو حاجتونو ترسره کېدو لپاره دي د بل لمنه نیوله او ګمان دي کولو چي په ربوبیت او د هستي په پالني، روزني، ساتني او د مخلوقاتو د حوایجو او اړتیاوو په پوره کولو کي خدای ځانته شریکان لري او دا شریکان یا په خپله ستا دعا ته ځواب وایي او یا ئې په خدای هرو مرو مني، نو ته ما ته ووایه چي ستا د إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ د ویلو معنا څه شوه؟

ښايي پدې پوهېږې چي د فاتحې سوره د ټول قرآن عظیم الشان خلاصه ده، یا په بل عبارت، ټول قرآن د همدې مبارکي سورې شرح او تفصیل دی او د فاتحې سورې محوري او مرکزي مطلب همدا څلورم آیت، "إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ" دی، لدې نه معلومېږي چي د قرآن محوري او اساسي مدعا دا ده چي د انسان او د ده د رب ترمنځ همدا رابطه ټینګه کړی شي چي عبادت ئې یوازي د ده لپاره وي او استعانت ئې یوازي له ده نه وي.

پدې ستري خبري له تعهد او ژمني نه وروسته ته خپله لومړنۍ غوښتنه او لومړی سوال خپل مولا ته وړاندي کوي او وایي:

اهْدِنَا الصرَط الْمُستَقِيمَ

په سمي لار مو هدايت کړه.

ستا د دغي دعا معنا دا ده چي:

ته په سمي لار د تلو تلوسه لرې او د همدې لپاره ستا لومړنۍ تمنا او دعا همدا ده.

ته يوازي د ځان لپاره نه بلکي د نورو لپاره هم په سمي لار د تلو توفيق غواړې، ته پوهېږې چي يوازي ستا سموالی کفايت نه کوي، ته دې ته اړ يې چي په سمي لار د تلو لپاره د يوه صالح ټولګي په خوا کي حرکت وکړې. همدا راز له نورو انسانانو سره ستا مينه او پيرزوينه تا هڅوي چي د ځان په څنګ کي، هغوی هم په خپلو دعاګانو کي رایاد کړې.

له سمي لار څخه ستا مراد هماغه په څلورم آيت کي ذکر شوی مطلب دی، يعنی يوازي د الله عبادت او يوازي له هغه نه استعانت.

تا په يوې داسي مستقيمي لاري د تلو توفيق غوښتی چي مخامخ دي خدای ته رسوي، يوې خوا بلي خوا ته کږېدل په کي نشته. که تا يوازي دومره ويلي وی چي مونږ هدايت کړه، معنا به ئې دا وه چي تا ته د سم فکر، صحيح نظريې او علمي رايې ښوونه وشي. خو تا ويلي دي چي مونږ په مستقيمي لاري هدايت کړه! په يوې لاري تګ د نظر او رايې ترڅنګ، عزم، عمل او حرکت او د سرمنزل او هدف ټاکل غواړي، حال دا چي رايه او نظريه يوازي د

ذهني اقناع غوښتنه کوي، ستا پدې دعا کي د رايي سموالی، د هدف پاکوالی، د عزم درستوالی او د حرکت د جهت او سمت استقامت او سموالی شامل دي.

له ځان سره لږ فکر وکړه او قضاوت وکړه چي ته هره ورځ په وار وار د هدايت او لارښووني تمنا کوې او له الله جل شأنه نه په خپل لمانځه کي په سمي لاري د تلو توفيق غواړې، خو له لمانځه نه وروسته او مخکي، نه تا د سمي لاري د پېژندلو هڅه کړې او نه پدې لار دتلو تکل!! نو لدې دعا څخه ستا مقصد څه دی؟

ته چي د سهار له لمانځه نه فارغ شې او د ورځني کار لپاره منصوبې جوړوې، نو نيت دي کوږ وي، عزايم دي ناولي، د مال، عزت او اقتدار ترلاسه کولو لپاره کږې وږې لاري لټوې. سمه مستقيمه الهي لار پرېږدې او د شيطان په کږو وږو لارو روان شې. پدې صورت کي به څوك له تا نه دا دروغجنه ادعا ومني چي تا په خپل لمانځه کي له خدای نه په مستقيمي لاري د تلو تمنا او دعا کړې وه؟

ستا د دغي دعا ترڅنگ او ورپسې، الله جل شأنه هغه غوښتلې مستقيمه لار داسي توضيح کړې:

د هغو کسانو لار چي تا ورباندي پيرويني کړې او په هغي لاري د تلو په نتيجه کي ئې ستا نعمتونه په برخه شوي.

يعني دا لار يوازي يو فکري خط، يا يو مجرد ذهني او

اعتقادي بهیر او سلسله نه ده چې فقط د اعتقاد او بارو غوښتنه کوي او بس، بلکي دا د عمل لپاره ترسیم شوی مستقیم خط دی، دا پلي شوې لار ده، د تاریخ په اوږدو کي په وار وار د الله صالح بندګان پدې لار تللي او د مستعان لاربښوونکي رب نعمتونه ئې په برخه شوي، عزت او سرلوړي ته رسېدلي، د ځمکي خلافت، د ولسونو فکري، اخلاقي، سیاسی او اجتماعي قیادت او مشري او د ځمکي د ټولو شتمنیو وراثت ورته سپارل شوي.

قرآن مونږ ته پدې لار تلونکي او د الله د پیرزوینو او انعاماتو لاس ته راوړونکي داسي معرفي کوي.

وَ مَن يُطِعِ اللّهَ وَ الرّسولَ فَأُولَئك مَعَ الّذِينَ أنْعَمَ اللّهُ عَلَيهِم مّنَ النّبِيّينَ وَ الصدّيِقِينَ وَ الشهَدَاءِ وَ الصلحِينَ وَ حَسنَ أُولَئك رَفِيقاً * النساء: ٦٩

او څوك چي د خدای او پیغمبر اطاعت وکړي نو دوی به له هغو کسانو سره وي چي الله وربا ندي پیرزوینه کړې، د پیغمبرانو، رښتونو، شهیدانو او صالحانو سره، او دا خلك څومره غوره ملګري دي.

ته په دغي تمنا سره غواړې چي د پیغمبرانو ملګرتیا دي په برخه شي، په خپل ایمان او له الله جل شأنه سره په خپلو کړو ژمنو او وعدو کي صادق او رښتونی شې او د الله په لار کي هره شېبه شهادت ته چمتو وی او تل د ځان او ټولني د اصالح او رغونې په چارو کي بوخت وې. خو ما ته ووایه:

آیا کله دي د دې دعا معنا او ابعادو ته توجه کړې؟ د پیغمبرانو، صادقانو، شهداوو او صالحینو د ملگرتیا او د دوی په لار د تلو عزم او اراده دي کړې؟

آیا د الله جل جلاله په لار کې د شهادت جذبه او ولوله دي په زړه کې راولاړه شوې؟ ستا د دغې دعا معنا خو همدا ده چې ته د الله په لار کې د شهادت تلوسه لرې او له الله نه د شهداوو په لار د تلو توفیق غواړې!؟

ته ښایي پدې هم پوهېږې چې د شهادت جذبه د هغه چا په زړه کې مري او له مرگ نه وېره او خوف ئې په زړه کې راپیدا کېږي چې:

- یا ئې په خدای ایمان نه وي او یا د الله جل شأنه په ربوبیت باور نه لري.
- په اجل او د مرگ په معیني له مخکې نه ټاکل شوې نېټې عقیده نه لري.
- پدې خبري ایمان نه لري چې مرگ په خپل ثابت لیکل شوي وخت، د الله جل جلاله په اذن او حکم سره راځي او د انسان روح یوازې د مؤظف او موکل فرشتې په ذریعه قبضېږي.
- او پدې نه پوهېږي چې مرگ د نوي ژوندون پیل دی.

ته د فاتحې په آخري برخې کې، له هغه کسانو څخه د محسوب کېدو نه امان غواړې چې د الله جل جلاله غضب

وربانديي نازل شوی او گمراهان دي. دا غضب کړی شوي کسان يا هغه دي چي د ايمان راوړو نه وروسته ئې داسي څه کړي چي د الله جل جلاله په غضب اخته شوي او اصلي لاره ئې ورکه کړې او يا هغه دي چي منعم خدای جل شأنه په ظاهر کي دوی ته ښه ډېر انعامات ورکړي او يا د دوی ظاهري وضعيت يا ادعا داسي ده چي گواکي په سمه لاره روان دي، خو په حقيقت کي د الله جل جلاله په غضب اخته او سخت بې لاري دي.

د الله جل جلاله د اسماوو لنډه پېژندنه

په يوه روايت کې د الله تعالی ۹۹ نومونه په ګوته شوي، چې هر يو ئې د الله يو صفت معرفي کوي. د الله تعالی ټول نومونه د فاتحې د سورې په دريو صفاتو (رب، رحمن او مالك) کې راخلاصه شوي، پدې شرح:

- د رب نوم په ټولو هغو نومونو او صفاتو شامل دی چې د پيدا ايښت له صفت سره تعلق لري، لکه خالق، بارئ، مصور.
- د رحمن نوم په ټولو هغو نومونو او صفاتو احتواء کړې چې د پېرزويني او رحمت د صفاتو سره اړخ لګوي، لکه غفور، کريم، عفو، حليم.
- او د مالك نوم ټول هغه صفات او نومونه احتواء کوي چې پاچايي، ټولواکي او اقتدار سره تعلق لري لکه قهار، جبار،

عزيز، قدير، غالب، مؤمن، مهيمن..."

يعنى لکه څنګه چي د فاتحې سوره د ټول قرآن خلاصه ده، د الله دغه درې نومونه چي د فاتحې د سورې په لومړنيو دريو آيتونو کي راغلي د الله د ټولو نومونو خلاصه ده.

که تا د فاتحې د سورې آيتونو ته په دقت سره پام کړی وي نو حتماً به دې ته متوجه شوی وې چي:

د هغو صفاتو په مقابل کی چي په لومړنيو آيتونو کی راغلی:

١. اَلحَمدُ لِلّهِ رَبِّ العَالَمِين •

٢. اَلرّحمنِ •

٣. الرّحيم •

۴. مَالكِ يَومِ الدّين •

د وروستيو آيتونو مطالب په دې شکل راغلي:

۵. اِيّاكَ نَعبُدُ وَ اِيّاكَ نَستَعِين •

۶. اِهدِنَا الصِّرَاطَ المُستَقِيم •

٧. صِرَاطَ الّذِينَ اَنعَمتَ عَلَيهِم •

٨. غَيرِالمَغضُوبِ عَلَيهِم وَلاَالضَّالِين •

نوموړی ترتیب دا مطالب په ګوته کوي:

- یوازي هغه الله د عبارت وړ دی چي ستایني ټولي هغه لره دي.
- یوازي له هغه څخه باید مرسته وغوښتلی شي چي د عالمونو پالونکی او روزونکی رب دی.
- باید له رحمان خدای جل شأنه نه د هدایت او لارښوونې تمنا وشي نه له بل چا نه.
- باید الرحیم رب ته دانعاماتو او پیرزوینو دعا وشي نه بلي مرجع ته.
- باید د مالك الملك رب له غضب نه ووېرېږو چي د دنیا او عقبا مالك دی، نه د بل چا له قهر او غصې نه.
- او بایدیوازي لدې نه په اندېښنه کي وو چي د قیامت په ورځ د همدې مالك الملك الله جل شأنه په وړاندي د ګمراهانو په ډله کي ونه درېږو.

قرائت

د فاتحې د سورې له لوستلو نه وروسته ته باید د قرآن یوه برخه تلاوت کړې، اندازه ئې ستا په همت او ستا په حالت پورې مربوط ده، د مضمون انتخاب ستا فهم، ستا روحي کیفیت او ستا اجتماعي خاص وضعیت ته پرېښودلی شوی، ته د ځان او د خپلې ټولنې د هر خاص حالت لپاره په قرآن کې داسې ځانګړې او خاصه برخه او مضمون موندلی شې چې پدې حالت کی ستا او ستا د رب ترمنځ په همدغو الفاظو راز او نیاز تر هر راز نورو کلماتو موزون او مناسب وي او ستا لپاره ترټولو غوره لارښوونه وي، باید پدې پوه وې چې ستا د لمانځه یوه ډېره مهمه برخه همدا د قرآن تلاوت دی، هرڅومره چې د قرآن تلاوت زیات کړې ثواب به دې زیات وي.

د قرآن له تلاوت نه د زیات خوند اخستو او د قرآن په

مفاهيمو او اسرارو د ښه پوهېدو د پر ښه حالت او وقت همدا په لمانځه کي د قيام حالت دی.

رکوع

یو له هغو مهمو حرکاتو څخه چي په لمانځه کي ئې ترسره کول فرض دي او له هغه نه پرته لمونځ نه صحیح کېږي، رکوع ده.

رکوع په اصل کي د چا په عظمت او لويي د اعتراف لپاره د هغه په وړاندي سرټيټول دي. تاسو د انساني ټولني په اکثرو پرګنو کي ګورئ چي د خپلو لويانو، واکمنانو، مشرانو او مذهبي پيشوايانو احترام او تعظيم يا د سر په ټيټولو يا انحناء او رکوع سره پرځای کوي.

خو ستا لمونځ تا ته ښيي چي دا حرکت به يوازي الله ته کوې، له الله نه پرته بل هيچا ته سرټيټول جايز نه دي. هېڅ انسان حق نلري چي بل ترځانه ټيټ وګڼي او له هغه نه په خپل عظمت او لويي د اعتراف لپاره د انحناء او سرټيټولو توقع وکړي. هېڅ انسان ته نه ښايي چي له بل نه ځان حقير او سپك وګڼي او د هغه په وړاندي د خپل حقارت او ذلت د څرګندوني لپاره هغه ته انحناء

وکړي، دا حرکت د الله د لمانځني او عبادت د شعایرو څخه دی بل ته ئې په ځای کول جواز نه لري.

اسلام انسانانو ته د برابرۍ درس ورکوي او هغوی ته وایي چې ټول به یوځای فقط خپل رب ته رکوع کوئ.

ته د الله اکبر په ویلو سره له قیام نه رکوع ته درومې او په رکوع کي خپل رب ته ستا وینا دا ده:

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ. رواه مسلم

پاکي ده زما ستر رب لره.

له پیغمبر علیه السلام څخه د فرض یا نفل د لمونځونو په رکوع کي رانقل شوي ځیني تسبیحات دا دي:

سُبْحَانَ ذِی الـمُلك و الملكُوت

پاکي ده د ملك او واکمنۍ خاوند لره

سُبْحَانَ ذِی العِزةِ و العَظَمَةِ وَ القُدرَةِ وَ الكِبرياءِ وَ الجبروت.

پاکي ده د عزت، لويي، قدرت، ستروالي او جبروت خاوند لره.

سُبْحَانَ الـمَلكِ الحَی الذی لاینام و لایموت.

پاکی ده هغه تل پاته ټولواك لره چي نه خوب کوي او نه مري.

سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ ربنا و رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ

ډېر پاك، ډېر مقدس، زمونږ او ملائکو او د جبرئیل رب.

لَا إِلَهَ إِلّا اللّهُ الْعَظِيمُ الْحَلِيمُ

له ستر او حلیم الله نه پرته بل معبود نشته.

لَا إِلَهَ إِلّا اللّهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ

د ستر عرش له پالونکي رب نه پرته بل معبود نشته.

لَا إِلَهَ إِلّا اللّهُ رَبُّ السّمَوَاتِ وَرَبُّ الْأَرْضِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ

نشته بل الله مگر د آسمانونو رب، د ځمکي رب او د عزتمند عرش رب.

اللّهُمّ لَكَ رَكَعْت

اي باري خدایه! تا ته مي رکوع وکړه.

وَبِكَ آمَنْتُ

او په تا مي ایمان راووړ.

وَلَكَ أَسْلَمْتُ

او تا ته تسلیم شوم.

خَشَعَ لَكَ سَمْعِي وَبَصَرِي وَمُخِّي وَعَظْمِي وَعَصَبِيى:

رواه مسلم

تا ته مې غوږونه، سترګې، ما غزه، هډوکي او اعصاب، ټول خاشع او منقاد شول.

پدې ټولو تسبيحاتو کې ګورئ چې د رکوع د عملي حرکت په شان د الله په عظمت، لويۍ او ټولواکۍ باندې د اعتراف کلمات راغلي.

د دې لپاره چې پوره ډاډه شې چې په رکوع کې ستا ټول هغه کلمات چې د زړه له کومې دې راولاړ شوي او په ژبه دې جاري شوي، سميع خدای جل شأنه اورېدلي او دا تشويش دې رفع وي چې ستا په شان د يوه وړوکي مخلوق خفي او ټيټ غږ به څنګه د ځمکې له سر نه د عرش په لوړې اوچت درومي او الله به ئې اوري! د همدې لپاره تا ته ويل شوي چې له رکوع نه د قومې په طرف د پورته کېدو په وخت کې به وايې:

سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فيه *

الله له هغه جانه اورېدنه وکړه چې د ده ستاينه ئې وکړه، اې زمونږ ربه! ستاينه خو تا لره ده، ډېره پاکه ستاينه چې مبارکوالی پکې دي.

په قومه کې د پيغمبر عليه السلام نه ډېر نور تسبيحات هم روايت شوي چې ځيني ئې دا دي:

يَا رَبِّ لَكَ الْحَمْدُ كَمَا يَنْبَغِي لِجَلَالِ وَجْهِكَ وَعَظِيمِ

سُلْطَانِكَ. رواه احمد و ابن ماجه

اې زمَا ربه! تالره هماغسي ستاينه ده چي ستا د ذات له جلال سره او ستا د تولواکۍ له ستروالي سره وړ وي.

او په وار وار به ئې ويل چي:

لِرَبِّيَ الْحَمْدُ لِرَبِّيَ الْحَمْدُ لِرَبِّيَ الْحَمْدُ

ستاينه زما رب لره ده، ستاينه زما رب لره ده، ستاينه زما رب لره ده.

اللّٰهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ* متفق عليه

اې باري خدايه! ته چي څه ورکړې هيڅوك ئې مخنيوی نشي کولی او ته چي څه وسپموې هيڅوك ئې ورکولی نشي، له تا نه د لويي يا هاند خاوند ته، د ده لويي او هڅه هيڅ گټه نشي رسولی.

سجده

بل حرکت چي په لمانځه کي فرض دی سجده یعنی تندی په ځمکه ایښودل دي.

آیا تا په خپل ژوند کي داسي کوم مضطر، مجبور او سخت محتاج کس لیدلی چي د ډېري پرېشانۍ او بیچارګۍ په وجه د بل پښوته لوېدلی وي او هغه ته استغاثه کوي او په الحاح سره له هغه نه مرسته غواړي؟

آیا تا کله داسي کوم کس لیدلی چي لوی جرم ئې کړی وي او د داسي چا په وړاندي لاس تړلی ولاړ وي چي هم ئې عفو کولی شي او هم مجازات او د هٔ د ترحم ترلاسه کولو نه پرته بله هېڅ چاره نلري، نو پښو ته ئې په وار وار لوېږي، عذر او زارۍ کوي، هرځل پدې امید سر راپورته کوي چي وګوري د ده عذر منل شوی که نه؟ او سوال ئې قبول شوی که نه؟ سجده همداسي یو حرکت دی. پیغمبر علیه السلام فرمايي:

سجده د الله پېښو ته لوېدل دي.

انسان د سجدې په حالت کی الله جل شأنه ته ډېر نږدې وي، نو دعاګاني مو په کي زياتي کړئ.

لکه چي فرمايي:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّه صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ
رواه مسلم

بنده د سجدې په حال کی تر بل هر وخت نه خپل رب ته زيات نږدې وي، نو په سجدې کي خپلي دعاګاني زياتي کړئ.

د فرض او نوافلو لمونځو په سجدو کي چي له پيغمبر عليه السلام نه کوم تسبيحات او دعاګاني روايت شوې، ځيني ئې دا دي:

سُبْحَانَ رَبِّيَ الأَعْلَىٰ رواه مسلم

پاکي ده زما عالي شأنه رب لره.

اللَّهُمَّ أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ* رواه مسلم

اې بَاري خدايه! ستا له غضبه ستا رضا ته پناه وړم، او له عذابه

دي عافيت ته، او له تا نه تا ته پناه دروړم، په تا د ثنا ويلو له احاطې نه عاجز يم، ته هماغسي يې چي ځان دي ستايلی .

سُبْحَانَكَ اللّهُمّ وَبِحَمْدِك لا اله الا انت. روا ه مسلم
پاکي او ستاينه ده تا لره، له تا نه پرته بل معبود نشته

سُبْحَانَكَ اللّهُمّ رَبّنَا وَبِحَمْدِكَ اللّهُمّ اغْفِرْ* متفق عليه
پاکي ده تا لره باري خدايه او ستايني دي، مولا خدايه! ما ته بخښنه وکړه.

اللّهُمّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي كُلّهُ دِقّهُ وَجِلّهُ وَأَوّلَهُ وَآخِرَهُ وَعَلَانِيَتَهُ وَسِرّهُ* روا ه مسلم
اې باري خدايه! ټول گناهونه مي راته وبخښې، واړه او ستر ئې، پيل او پای ئې، پټ او ښکاره ئې.

اللّهُمّ لَكَ سَجَدْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسْلَمْتُ سَجَدَ وَجْهِي لِلّذِي خَلَقَهُ وَصَوّرَهُ وَشَقّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ تَبَارَكَ اللّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ * روا ه مسلم
اې باري خدايه! تا ته مي سجده وکړه، په تا مي ايمان راووړ، تا ته تسليم شوم، مخ مي هغه چا ته سجده وکړه چي پيدا کړی ئې دی او صورت او شکل ئې ورکړی او غوږ او سترگي ئې ورپرانستلي، مبارک دی الله تر ټولو غوره پيدا کوونکی.

د احنافو او نورو مذاهبو تر منځ د سجدې د دعاگانو په

هکله يوازي دومره اختلاف شته چي احناف په فرايضو کي يوازي له پيغمبرعليه السلام نه روايت شوې دعاګاني غوره ګڼي او په نوافلوکي د قرآن له آيتونو نه پرته هره دعا، خو نور مذاهب په فرايضو کي هم د مأثوره دعاګانو شرط ضروري نه ګڼي.

د دوو سجدو ترمنځ دا دعا ګاني له پيغمبرعليه السلام نه روايت شوې:

اللّٰهُمّ اغْفِرْلِي وَارْحَمْنِي وَاهْدِنِي وَعَافِنِي وَارْزُقْنِي

رواه ابوداؤد

اې زما ربه! ما ته بخښنه وکړې، په مارحم وکړې، ماهدايت کړې، عافيت مي په برخه کړې او ما ته رزق راکړې.

او په وار وار به ئې دا دعا کوله:

رَبِّ اغْفِرْلِي، رَبِّ اغْفِرْلِي، رَبِّ اغْفِرْلِي ...

رواه الترمذی

اې زما ربه! ما ته بخښنه وکړې. اې زما ربه! ما ته بخښنه وکړې. اې زما ربه! ما ته بخښنه وکړې.

پيغمبرعليه السلام به کله کله په جلسې کي هومره ځنډ وکړ چي خلکو به ګمان وکړ چي ښايي دوهمه سجده ئې هيره کړې وي.

قعده

د لمانځه په آخري برخې کې ته د یوه ډیر مضطر او محتاج بنده په څېر کښېنې، داسې چې زنګنونه په ځمکه، لاس په زنګنو، سر په ګرېوان او په ډېر عجز اونیاز، خپل رب ته د خپلو عرائضو وړاندې کول داسې پیل کوې:

التَّحِيَّاتُ لِلّٰه وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللّٰه وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللّٰه الصَّالِحِينَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ* متفق عليه

ستاینې، لمانځنې او پاکونې ټولې الله لره دې. په تا دې اې پیغمبره سلامونه وې او د الله رحمت او برکتونه، په مونږ او د الله په ټولو صالح بندګانو دې سلام وې، شهادت ورکوم چې له الله نه پرته بل اله نشته او شهادت ورکوم چې محمد علیه السلام د ده

بنده او استاځی دی.

ورپسې وایې:

اللّهُم صَلِّ عَلى مُحَمّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمّدٍ كَمَا صَلّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ * اللّهُم بَارِكْ عَلَى مُحَمّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ * رواه البخاری

اې باري خدایه! زمونږ په پیشوا محمدعلیه السلام او د ده په آل "نسبې او دیني ټبر" داسي درود ولېږې لکه چي په ابرهیم علیه السلام او د ده په ټبر دي لېږلی وو، بیشکه چي ته ستایل شوی د لویي خاوند یې. اې باري خدایه! زمونږ پیشوا محمد علیه السلام او د ده آل "نسبي او دیني ټبر" ته داسي برکتونه په برخه کړې لکه چي ابراهیم علیه السلام او د ده ټبر ته دي په برخه کړي وو، بیشکه چي ته ستایل شوی د لويي څښتن يې.

له دېنه وروسته، د لمانځه ترپایه، ستا د راز راز دعاګانو او د دعاګانو منونکي مولا ته د خپلو غوښتنو د وړاندي کولو ډېر غوره وخت او حالت دی. ځانته، مور پلار ته، اولاد او خپلوانو ته، دسنګر او ایمان ملګرو ته او ټول اسلامي امت ته دعا وکړه، د اسلام د غلبې، د شر او فساد د څواکونو د نابودۍ، د مظلومو مسلمانانو د ژغورني، د اسلامي خلافت د قائمېدو او د اسلامي امت د تېر برم او عزت د بېرته اعادې لپاره اوږدې اوږدې دعاګاني وکړه.

متأسفانه ځيني لمونځ کوونکي نه پوهېږي چي د دعا د قبلېدو ښه وخت او ښه حالت کوم د ی؟ په قعده کي په پوره بې غوری او بې اعتنائي، ځو لنډ الفاظ تکرار کړي، او گمان کوي چي د دعا اصلي وخت له لمانځه نه د سلام گرځولو نه وروسته دی، د همدې لپاره په لمانځه کي ډېر بې اعتناء وي او اذکار، تسبيحات، دعاگاني او د لمانځه ټول الفاظ ئې، د عادت په څېر، مفهوم ته له توجه نه پرته، په ژبه را ځي، خو له توجه او اعتناء سره توأم دعا ئې له لمانځه نه وروسته وي!!

پدي حالت کي ځيني ماثوره دعاگاني دا دي:

عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللَّه عَنْه أَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّه صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِّمْنِي دُعَاءً أَدْعُو بِهِ فِي صَلَاتِي قَالَ قُلِ اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِي إِنَّك أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ * متفق عليه

له ابوبکر رضي الله عنه نه روايت دی چي لرسول الله صلى الله عليه وسلم ته ئې وويل: ما ته داسي دعا راوښيه چي په لمانځه کي ئې وايم، وئې فرمايل: ووايه: اې زما مولا! بيشکه چي ما په ځان ډېر ظلمونه کړي، او له تا نه پرته بل هيڅوك گناهونه نشي بخښلی، زما مولا! ما ته په خپلي ستري بخښني سره بخښنه وکړه او په ما رحم وکړه، يقيناً چه ته بخښونکی مهربان يې.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ

وَالْكَسَلِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَالْبُخْلِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ غَلَبَةِ الدَّيْنِ وَقَهْرِ الرِّجَالِ* رواه ابوداود

اې زما مولا! له غم او اندېښني نه تا ته پناه دروړم او له ناتوانۍ او کسالت نه پناه دروړم، او له بې زړه توب او بخل نه پناه دروړم، او د پور له غلبې او د خلکو له سلطې نه پناه دروړم.

رَبَّنَا اغْفِرْ لِى وَ لِوَلِدَى وَ لِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِساب* ابراهيم:۴۱

باري خدايه! ما ته بخښنه وکړې، او زما مور پلار ته او مؤمنانو ته د حساب قايمېدو په ورځ.

اللّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مُوجِبَات رَحْمَتِكَ وَعَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ وَالْغَنِيمَةَ مِنْ كُلِّ بِرٍّ وَالسَّلَامَةَ مِنْ كُلِّ إِثْمٍ أَسْأَلُكَ أَلَّا تَدَعَ لِي ذَنْبًا إِلَّا غَفَرْتَهُ وَلَا هَمًّا إِلَّا فَرَّجْتَهُ وَلَا حَاجَةً هِيَ لَكَ رِضًا إِلَّا قَضَيْتَهَا لِي ثُمَّ يَسْأَلُ اللّهَ مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مَا شَاءَ فَإِنَّهُ يُقَدَّرُ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ*

اې زما مولا! ستا د رحمت د موجباتو غوښتنه درنه کوم او ستا د بخښنې د عزايمو او له هري ګناه نه د سلامتيا او د هري ښېګڼې لاس ته راوړنه. اې باري خدايه! هيڅ ګناه مي د بخښني نه پرته مه پرېږده او هېڅ اندېښنه مي د پای ته رسولو نه پرته او د دنيا او آخرت هېڅ حاجت مي له پوره کېدو نه پرته پرې نږدې، اې تر هرمهربان نه زيات مهربانه!

اللهم ربّنَا ءَاتِنَا فى الدّنْيَا حَسنَةً وَ فى الاَخِرَةِ حَسنَةً وَ قِنَا عَذَاب النّارِ*

اې باري خدايه! په دنيا کي مو ښېګڼه په برخه کړې او په آخرت کي مو ښېګڼه په برخه کړې او د اور له عذابه مو وژغورې.

زه د پيغمبر عليه السلام د دوو خاصو دعاګانو وړانديز کوم چي يوه ئې د طائف په هغه سخت سفر او غمجن حالت کي او بله ئې په عرفات کي کړې.

د عرفات دعا

اللّهُمّ إِنّكَ تَسمَعُ كَلاَمِي، وَتَرَى مَكَانِي، وَتَعْلَمُ سِرّي وَعَلاَنِيَتِي، لاَ يَخْفَى عَلَيْكَ شَيْءٌ مِنْ أَمْرِي، وَأَنَا الْبَائِسُ الْفَقِيرُ، الْمُسْتَغِيثُ الْمُسْتَجِيرُ، الْوَجِلُ الْمُشْفِقُ، الْمُقِرُّ الْمُعْتَرِفُ بِذَنْبِهِ، أَسْأَلُكَ مَسأَلَةَ الْمِسْكِينِ، وَأَبْتَهِلُ إِلَيْكَ ابْتِهَالَ الْمُذْنِبِ الذّلِيلِ، أَدْعُوكَ دُعَاءَ الْخَائِفِ الْمُضْطَرِّ، مَنْ خَضَعَتْ لَكَ رَقَبَتُهُ، وَفَاضَتْ لَكَ عَبْرَتُهُ، وَذَلّ لَكَ جِسْمُهُ، وَرَغِمَ لَكَ أَنْفُهُ. اللّهُمّ لاَ تَجْعَلْنِي بِدُعَائِكَ شَقِيّاً، وَكُنْ بِي رَؤُوفاً رَحِيماً، يا خَيْرَ الْمَسْؤُولِينَ وَيا خَيْرَ الْمُعْطِينَ*

اې زما مولا! ته زما خبره اورې، دريځ مي ګورې، په پټ او ښکاره مي پوهېږې، زما هيڅ کار درنه پټ ندی. زه غم

ځپلی، فقیر، فریادي او د پناه په لټه کي یم. او پرېدونکی، وېرېدونکی، په خپلي ګناه مقر او معترف یم، د مسکین د سوال په شان درته سوال کوم او د ذلیل ګنهکار د زارۍ په څېر درته زاري کوم او د وېري اخستي راندہ د دعا په شان درته دعا کوم، هغه چي غاړه ئې درته کږه شوې او له سترګو نه ئې تا ته اوښکي بهېږي او ټول بدن ئې تسلیم او پزه ئې درته په خاورو شوې، خدایه! له تا نه د غوښتني په اړه مي زما ربه! بدبخته او محروم مه کړې او په ما زړه سواند او مهربانه شې. اې د سوالونو ترټولو غوره مقامه! او اې ترټولو غوره ورکوونکیه!

د طايف دعا

اللهم اليك اشكو ضعف قوتی وقلة حيلتی و هوانی على الناس يا ارحم الراحمين، انت رب المستضعفين و انت ربی، إِلى من تَكِلُنِي إِلى عَدُوَ بعيد يَتَجَهَّمُنِي؟ ام الى صديق قريب ملكته امری؟ ان لم يكن بك علی غضب فلا ابالی، غير ان عافيتك اوسع لی، اعوذ بنور وجهك الذی اضاءت له السموات و اشرقت له الظلمات و صلح عليه امر الدينا و الاخرة، ان ينزل بی غضبك او يحل بی سخطك، لك العتبی حتی ترضی، و لا حول و لا قوة الا بك.

اې الله! تا ته د خپل قوت له ضعف او كمزورۍ نه او د خپل توان له كموالي او د خلكو په نظر كي له خپل سپكوالي نه شكايت كوم، اې تر هر مهربان نه زيات مهربانه! ته د مستضعفينو رب يې او ته زما رب يې، چا ته مي سپارې؟ لېري دشمن ته چي تندی

راته تربو کوي؟ او که نږدې دوست ته چي تا زما د کار واکمن کړی. که ته راباندي غصه نه وې، نو هیڅ پروا نلرم، خو ستا عافیت راته ډېر خور برېښي، ستا د مخ په هغه نور سره پناه غوارم چي آسمانونه او ځمکيورباندي روښانه شوي او تیارې ورباندي رڼې شوې او د دنیا او آخرت چاري ورباندي اصلاح شوې، له دینه چي ستا غضب راباندي نازل شي او یا ستا غصه مي احاطه کړي، تا لره رضامندي ده، څومره چي ستا خوښه وي، نه (له کوم کار نه د راګرځېدو) توان او نه (د کوم کار د تر سره کولو) قوت تر لاسه کېدی شي مګر ستا په توفیق سره.

سلام

ستا لمونځ، نبي او کينړ طرف ته په سلام اچولو سره پای ته رسيږي، ته ټولو هغو ته چي ستا مخي يا ښی لاس او يا کينړ لاس ته دي، که امام دی، که نور لمونځ کوونکی او که ملائکی، وايي:

السلام عليكم ورحمة الله

په تاسو دي سلامتيا وي او د الله رحمت.

پدي الفاظو سره ته له يوې خوا دوی ته له الله نه د سلامتيا او پيرزويني غوښتنه کوې، له بلي خوا هغوی ته ډاډ او اطمينان ورکوې چي دوی ستا له هر راز ضرر نه خوندي دي او ستا په زړه کي هغوی ته دروغتيا او سلامتيا قوي تمنا او تلوسه شته.

لمونځ د ښېګڼو سرچینه

لمونځ د انسان په اخلاقي روزنه کي ژور او عمیق اثرات لري، د ده فردي او اجتماعي سلوك اصلاح کوي او د ده له اخلاقي شخصیت نه د رذایلو د رژولو مؤثره وسیله ده. قرآن فرمايي:

اتْلُ مَا أُوحِىَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَبِ وَ أَقِمِ الصلَوةَ إِنّ الصلَوةَ تَنهَى عَنِ الْفَحْشاءِ وَ الْمُنكَرِ وَ لَذِكْرُ اللّهِ أكبرُ وَ اللّهُ يَعْلَمُ مَا تَصنَعُونَ* العنکبوت: ۴۵

له کتاب نه چي څه په تا نازل شوي ولوله او لمونځ قايم کړه، يقيناً چي لمونځ له فحشاء او منکر نه مخنيوی کوي او د الله يادونه ډېره ستره ده، او الله په هغه څه پوهېږي چي تاسو ئې کوئ.

پدې مبارك آيت كي د لمانځه په اړه لاندي ستر مطالب مضمر دي:

۱. لمونځ هر هغه كركجن عمل نه انسان منع كوي چي د سالم فطرت خاوند ترې كركه لري او بل ځای له ده نه نه خو ښوي. د دې وجه كاملاً څرګنده ده، د هر انسان اخلاق او سلوك د ده له قبلې او هدف نه رنګ اخلي، دا ستا د ژوند جهت او ستا د هلو ځلو مقصد او هدف دی چي ستا د كړو وړو څرنګوالی ټاكي.

ته په خپل لمانځه سره له شيطان نه چي د شر په لوري هڅوونكی دی مقاطعه كوې، د ده له وسوسو نه الله ته پناه وړې، مخ خدای ته اړوې او شا شيطان ته، خود به له ټولو هغو بدو كارونو نه ډډه كوې چي شيطان ځې خوشوي او الله ورباندي ناراضه كېږي.

۲. كوم لمونځ چي د فحشاء او منكر مخنيوی ونكړي هغه لمونځ لمونځ ندی.

۳. د لمانځه يوازي سلبي نتائج ندي چي فقط له كركجن فكر، قول او عمل نه مانع شي، بلكي بې شمېره ايجابي اثرات او نتايج لري. دې مطلب ته د نوموړي آيت پدې برخي كي اشاره شوې:

وَلَذِكْرُ اللّهِ أكبرُ

مفسرينو د دې برخي لاندي وضاحتونه كړي.

- له ذکر نه دلته مراد لمونځ دی، یعنی لمونځ تر دې هم ستر دی چې یوازې له فحشاء او منکر نه مخنیوی وکړي، بلکې په انسان کې د لوړو لوړو اخلاقي ښېګڼو د پیدا کېدو لامل دی.

- ته په لمانځه کې د الله یادونه کوې او الله جل شأنه ستا یادونه کوي، خو د الله یادونه ډېره ستره او غوره ده، که ته ئې د ځمکې په کوم ګوټ کې له ځان سره یاد کړې نو لوی الله جل شأنه دې پورته په آسمانونو کې یادوي، که ته ئې د انسانانو په کومې ټولنې کې یاد کړې نو الله جلت عظمته دې په ملاء اعلی کې، ستا تر ټولنې نه په غوره ټولنې کې یادوي، الله جل شأنه وايي:

فَاذْكُرُونِى أَذْكُرْكُمْ

ما یاد کړئ چې یاد مو کړم.

- د لمانځه او د بل هر عبادت، اساسي او تر ټولو مهم جزء د الله ذکر او یادونه ده، د عباداتو ظاهرې حرکات د جسد د غړو په شان او د الله یادونه د هغه د روح په څېر ده، که کوم څه یو واقعي عبادت، له یوه بې مقصده حرکت او یوه انساني عادت، تقلید یا شکلي مراسمو نه بېلوي نو هغه د الله ذکر دی، الله ته مقبول عبادت یوازې هغه دی چې محرک او هڅوونکی ئې د خدای ذکر وي.

یوه ورځ رسول الله صلی الله علیه وسلم صحابه وو ته وویل: آیا تاسو ته داسې عمل ونښیم چې د سرو سپینو زرو تر انفاق نه غوره وي، او تردې نه هم چې له دښمن سره په جګړې کې مخامخ شئ،

هغه ستاسو غاړي او تاسو د دوی غاړي ووهئ؟ صحابه وو وويل: هو يا رسول الله! هغه وفرمايل: د الله جل شأنه ذكر.

أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ وَأَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِيكِكُمْ وَأَرْفَعِهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ إِنْفَاقِ الذَّهَبِ وَالْوَرِقِ وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ فَتَضْرِبُوا أَعْنَاقَهُمْ وَيَضْرِبُوا أَعْنَاقَكُمْ قَالُوا بَلَى قَالَ ذِكْرُ اللّٰهِ تَعَالَى* رواه الترمذی

- د الله ذكر يوازي په پنځه وخته لمانځه كي مه محدودوئ، د الله جل شأنه د ذكر لمن خوره او ستره ونيسئ، هر وخت په هر مناسب حالت كي هغه ياد كړئ، ستاسو ژبه بايد تل د الله په ذكر لمده وي.

د انسان د ټولو ښېګڼو اصلي محرك فقط په الله ايمان دی او د ټولو بديو، فساد او ظلم اصلي عامل بې په خدای ايمان نه درلودل دي، څوك چي په خدای او آخرت ايمان ونلري، ولې بايد خپل شهوات او د نفس غوښتني مهاركړي، ولې بايد د ځان په ګټه د بل حق غصب نكړي، ولې بايد له هغي ګناه او خيانت نه چي كولی ئې شي ډډه وكړي؟!!

د همدې لپاره ته د ورځي په پنځه وخته لمانځه مكلف شوی يې چي تل دي خدای په ياد وي او له هغه سره ستا دوامداره تړاو او ربط، تاله هري ګناه نه منع او هري ښېګڼي ته وهڅوي.

هغه به ځوك وي چي دا خبره ونه مني چي په انسان كي د بدي او ګناه په لوري يو داسي هڅوونكى ځواك شته چي هغه ته وايي: په خپل حق قناعت پرېږده، په خپل حلال رزق اكتفاء ناپوهي ده، د خپلو غرايزو د اشباع يوازي جايز او مشروع لاري ترك كړه، نفس دي چاغ او سورب كړه، ټولو غوښتنو ته ئې ځواب ووايه، په بل خپله لويي ومنه، نور دي ستا د خوښې لپاره قربان شي، ټول غوره، خوندور، نفيس، ښكلي، ښايسته، ګران او ګټور شيان بايد ستا وي، كه خوراك دى، كه څښاك دى، كه كور، جامه، ښځه، موټر، منصب، او مقام دي، له هري لاري چي ممكن وي، بايد دې ته ځان ورسوې، دا حريص، ګناه ته هڅوونكى او د بل په حق تېري ته پاروونكى ځواك، په الله او آخرت د ايمان نه پرته په بل هيڅ څه نشي مهاركېدى.

كه ته نه يوازي دا چي په خپل حلال رزق اكتفاء كوې بلكي د خپل لاس په تناكو ګټلى مال د كوم مظلوم د لاس نيوي او مرستي په لار كي يا د كوم ستر او مقدس هدف د تحقق لپاره قرباني كوې، آيا په الله جل شأنه د ايمان نه پرته د دې لپاره كوم بل لامل موندلى شې. په انسان كي د اخلاقي ښېګڼو، غوره انساني صفاتو، ښه خويونو او په بل د ترحم او عاطفې ونه له هغه زړه نه خړوبه كېږي چي د الله په ياد خوځېږي، د الله له ذكر نه خالي زړه د رجيم شيطان ځاله شي چي له هغه ځايه د انسان ټول احساسات د شر، فساد او ګناه خوا ته هڅول كېږي.

لمونځ د مضطرب زړه درمل

الله جل شأنه فرمايي چي د کړاوونو او ستونزو په وخت کي په لمانځه او صبر سره مرسته وغواړئ.

يَااَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا استعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَوة اِنَّ اللّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ * البقره: ۱۵۳

اي مؤمنانو! په صبر او لمانځه سره مرسته وغوارئ، يقيناً چي خدای له صبر کوونکو سره دی.

غم، هم او اضطراب د انسان د پرېشانۍ او اندېښني دري خاص حالتونه دي:

- "غم"هغه اند ښنه ده چې د يوه څرګند مصيبت په وجه دي څه د لاسه ورکړې وي او له همغه عزيز شي نه د محروميت په خاطر دي په ز ړه او دماغ د غم وربڅي خورې وي.
- "اضطراب" هغه حالت دی چې کوم محتمل مصيبت ته سترګې په لاره يې، د هغه د ناڅاپي راتلو خطر دي تهديد وي او د همدې خطر په وجه ستا په زړه له وېرې سره توأم پرېشاني مسلط شوې وي.
- او "هم" هغه اند ښنه او پر ېشاني ده چې وجه ئې واضح او څرګنده نه ده، زړه دي لالهانده او له اطمينان او ډاډ نه محروم او لد ېحالت نه د وتلو چاره درنه ورکه، نه پوهـ ېږې حواس دي ولې ناقراره او زړه دي ولې بې صبره دی او څنګه خپل زړه او دماغ آرام او ډاډه کړې.

لمونځ تا ته خپل رب درياد وي او په همدې سره ستا غم، هم او اضطراب ختموي : د خپل پيدا کوونکي، پالونکي او ساتونکي رب په رايادولو سره دې ته متوجه کېږې چې ستا هرڅه د الله ورکړه ده. د ده په اراده درکړل شوي او د ده په امر درنه اخستل شوي، د ورک ړې په وخت کې په تا د منعم رب شکر لازم دی او د اخستن ي په وخت کې په تا صبر او رضايت. ستا په ژبه به حتماً دا الفاظ راځي چې:

إِنَّا لِلّٰه وَ إِنَّا إِلَيْهِ رَجِعُونَ
مونږ د الله يو او د ده په لوري ورتلونکي.

لمونځ په تاکي دا شعور احياء کوي چي پدې عالم کي ټولي فيصلې ستا ټولواك رب کوي، څه چي هغه غوښتي وي فقط همغه به کېږي، د محتمل خطر له وېري نه اضطراب او پرېشاني آخوا ته وغورځوه، په مطمئن او ډاډه زړه د پېښو مقابله وکړه، کوم مصيبت چي الله نه وي درته ليکلی، هيڅوك ئې په تا نشب مسلط کولی او دکوم مصيبت فيصله چي الله جل شأنه کړې وي له ده نه پرته ئې بل څوك نشي درنه رد کولی.

له قرار او ډاډ نه خالي زړونه، مضطرف او پرېشانه حواس او ناآرامه او له سکون نه محروم دماغ چي نامعلومه هم او غم ورباندي وزري خورې کړې، نه ئې وجه معلومه او نه ئې چاره، دا د انسان لپاه ترټولو زيات دردونکی عذاب دی، د انسان نشاط او تحرك ختم کړي، مشاعر او عواطف ئې مړه کړي، د مقصد په لوري د تلو عزم او اراده ترې واخلي، ورو ورو د ده ټول حواس فلج کړي. د دې بيمارۍ اصلي عامل، د خدای هېرول او د انسان او د ده د رب ترمنځ د رابطې شلېدل دي.

حکيم خدای د کافرانو په هکله فرمايي:

لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ * سبا: ۵

دوی لره د درد ناك اضطراب عذاب دی.

وَ مَنْ أعْرَضَ عَنْ ذِكرِي فَإِنّ لَهُ مَعِيشَةً ضنكاً وَ نحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيمَةِ أعْمَى * طه: ۱۲۴

او چا چي زما له ياده ډډه وکړه نو هغه لره به د تنگسې او پرېشانۍ ژوند وي او د قيامت په ورځ به ئې ړوند حشر کوو.

که تاسو نن د غربي نړۍ په بيماره ټولني کي گورئ چي په شديد رواني اضطراب اخته او له سختو روحي امراضو سره مخامخ ده او لدې عذاب نه د ځان ژغورني لپاره ترقوي نه قوي مسکنه دواگانو، مخدره او نشه يي موادو ته پناه وړي، ترڅو ناآرامه اعصاب تخديرکړي او د څو شېبو لپاره ئې روحي پرېشاني او رواني اضطراب تسکين کړي، خو د دې په ځای چي له دې عذابه ئې وژغوري، برعکس له مزيد گڼ شمېر داسي نوو اجتماعي آفتونو سره ئې مخامخ کړي چي له علاج نه ئې عاجز وي، د دې ټولو اصلي وجه، له خدای جل شأنه نه لېري والی او په الله جل جلاله د ايمان نشتوالی دی.

مگر نه گورئ چي په همدې خاطر په غربي ټولني کي د مخدره موادو د استعمال گراف پداسي حال کي ورځ په ورځ اوچت درومي چي غرب په ټول توان طاقت او له ټولو هغو پراخه امکاناتو او وسايلو نه په استفادې سره چي په واك کي ئې لري د هغه د مخنيوي کلکه او دوامداره هڅه کوي.

آيا عجيبه نده چي په آسيايي ملکونو کي د دغو موادو اصلي توليدوونکی، د هغه له استعمال نه کرکه لري، خو غربيان

ئې د لاس ته راوړلو لپاره په زرهاوو ميله سفرونه کوي، د سخت پوليسي تعقيب او څارني لاندي، د ابدي حبس، حتى اعدام د جدي خطر منلو سره سره هغه اروپايي او امريکايي مارکيټونو ته رسوي او هلته ئې د طلا په بيه خرڅوي.

د دې وجه څرګنده ده، په غرب کي په الله جل جلاله د ايمان د جرړو وچېدل او په آسيا کي کم يا زيات له الله جل جلاله سره تعلق.

تر ټولو عجيبه خبره دا ده چي غربي نظامونه د دې په ځای چي په واشنګټن، نيويارك، پاريس او لندن کي د دې موادو د عدم استعمال لاري ولټوي برعکس په آسيايي ملکونو کي د هغه د کښت د مخنيوي بې حاصلي هڅي کوي.

دوی په دې نو پوهېږي چي ولې انسان نشه يي او مخدره موادو ته پناه وړي؟ او په غربي ټولني کي څه پدې منتج شوي چي د هغې اجتماع په غېږ کي ستر شوی انسان په رواني اضطراب اخته وي او له همدې اضطراب نه د ځان ژغورني لپاره مخدره موادو ته مخه کوي؟ د دې ستر اجتماعي آفت علاج يوازي يو درمل لري: له الله جل جلاله نه د پردي شوي انسان، د الله جل جلاله له ياده خالي مضطرب زړه، د خدای جل شأنه په ياد خړوبه کول او له همدې لاري د ده رواني اضطراب او روحي پرېشاني ختمول. قرآن فرمايي:

أَلا بِذِكرِ اللّهِ تَطمَئِنُّ الْقُلُوب * الرعد: ۲۸

پام چي د الله په ذکر سره زړونه مطمئن کېږي.

د ژوند په سختو سختو شېبو کي چي له خدای جل شأنه نه غافل انسان خپل حواس بایلي، اعصاب ئې له کنټروله وځي او دماغ ئې کارکول پرېږدي خو د الله په ذکر معمور زړه مطمئن او ډاډه وي.

په جګړو کي د بري عامل

الله جل شأنه فرمايي چي د حق له دښمنانو سره په جګړي کي د مخامخ کېدو په وخت کي بايد ثبات ولرئ او الله جل جلاله زيات ياد کړئ ترڅو برلاسي او برياليي شئ.

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَ اذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيراً لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ * الانفال: ۴۵

ای مؤمنانو! چي کَله له کومي ډلي سره (په جګړي کي) مخامخ شئ نو ټينګ شئ او الله ډېر ياد کړئ چي برياليي شئ.

قرآن عظيم الشان په جګړي کي د بري دوه ډوله عوامل بيان کړي:

الف: جنګی قوت او حربي وسايل.

لکه چي فرمايي:

وَ أَعِدُّوا لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ وَ مِن رِّبَاطِ الْخَيْلِ
الانفال: ٦٠

او دوی ته څومره چي توانېدی شئ قوت او تړلي آسونه برابر کړئ.

ب: د جګړي په ميدان کي ثبات، له جنګ نه د راولاړو شوو ستونزو په وړاندي صبر، د وحدت او نظم ساتنه، اطاعت، له تحمل نه کاراخستل، تفقه او پوهه، د عقيدې او هدف لوړوالی، له کبر، لويي او ځان ښودني نه ډډه او د الله جل شأنه ډېر ډېر يادول.

خو وايي: د جګړي هرطرف چي وتوانېدو له معنوي لحاظه په خپل حريف برلاسی شي، که څه هم د جنګي قوت او حربي وسائلو له خوا د هغه په پرتله، ډېر کمزوری او ناتوانه وي او د دوی ترمنځ تناسب ۱پر۱۰ وي، وروستی بری به د هماغه طرف په برخه وي.

يعنی په جګړي کي د دښمن د شمېر او وسايلو زياتوالی بايد په تاسو کي وېره راولاړه نکړي او د خپل بري په هکله مو شکمن نکړي. که تاسو له معنوي اړخه په دښمن خپل لوړوالی وساتو، که څه هم د هغه شمېر ستاسو په پرتله لس ځله زيات وي، آخري فتحه به ستاسو وي.

د الله جل جلاله ذکر او لمونځ په تا او ستا د سنګر په ملګرو کي د بري معنوي لاملونه برابروي، صبر او ثبات مو په برخه کېږي، د دښمن له قوت نه وېره او د مرګ خوف مو له زړه نه لېري کېږي، د الله جل جلاله غیبي مرستو ته مو امیدواري زیاتېږي، او بالآخره هغه ذات چي د عالم د چارو واګي ئې په اختیار کي دي او د ماتې او بري فیصله کوي، هغه به خپل نصرت او تائید ستا په برخه کوي او پر دښمن به برى درکوي.

د اسلامي حکومت لومړۍ دنده

په اسلامي نظام کي د واکدارانو لومړنۍ او تر ټولو ستره وظیفه د لمونځ قائمول دي.

قرآن پدې هکله فرمايي:

الّذِينَ إِن مّكّنّهُمْ فى الأَرْضِ أَقَامُوا الصلَوةَ وَ ءَاتَوُا الزّكوةَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنكَرِ وَ للّهِ عَقِبَةُ الأُمُورِ * الحج:۴۱

هغه چي په ځمکي کي تمکين ورکړو، لمونځ قايموي، زکات ورکوي، په معروف ګمارل او له منکر نه مخنيوى کوي او د چارو پاى الله لره دى.

لدې آیت نه په ډېر وضاحت سره معلومېږي چي د يوې غوره اسلامي ټولني په جوړولو كي ترټولو زيات اغېزمن كار، د لمانځه قايمول دي. كه اسلامي حكومت پدې وتوانېدو چي جوماتونه له معنوي لحاظه آباد كړي، د جومات امامت صالح، متقي او په دين پوه داعي ته وسپاري، خلك له جومات سره عادت كړي او جومات چي د خلكو په فكري، معنوي، اجتماعي او سياسي روزني كي كوم اغېزمن كاركولی شي هغه ترسره شي، كولی شي د ټولني ټولي ناخوالي سمي او ټول مشكلات حل كړي.

چي د يوه محل خلك، هره ورځ پنځه ځله راغونډېږي، په هري اونۍ كی د يوې منطقې خلك، يو ځل اجتماع كوي، په كال كي دوه ځله د يوې لويې ساحې اوسېدونكي په يوې ستري غونډي كي د اختر په شان دوو خاصو ورځو كي غونډه كوي او پدې اجتماعاتو كي ټول په منظمو ليكو كي د يوه بل څنگ ته، يوې قبلې ته مخه كوي، د واحد رب په وړاندي ودرېږي، په يوه امام پسې اقتدا كوي، د هغه په قومنده، لاسونه الله جل جلاله ته د تسليمۍ په نامه پورته كوي، لاس تړلي ودرېږي، ركوع او سجده كوي، په خپلو حركاتو كي له امام نه مخكي وروسته كېدل گناه گڼي، په خپلو منځونو كي معمولي فاصله، او ډېره كمه اندازه له يوه بل نه وروسته مخكي ودرېدل غلطي شمېري او له هغه نه ډډه كوي، دا ظاهري منظم حركات له ژور فكري او معنوي احساس او يووالي سره توأم تر سره كېږي، د جمعې په هره

اجتماع او د اختر په غونډو کي امام مکلف دی جامع او لارښوونکې وینا وکړي او مقتدي مکلف دی په ډېر غور او دقت سره هغه واوري، د دولت رئیس مکلف دی چې په مرکز کي په خپله د دغو اجتماعاتو ریاست وکړي او شخصاً د لمانځه امامت وکړي او په لېري ځایونو کي د ده کفیل دا کار ترسره کړي. پدې سره چې د خلکو ترمنځ د یووالي، د مشرانو او کشرانو ترمنځ د بعد او فاصلې ختمولو، د یوه بل له حالت نه د خبرېدو، د محل، منطقې، ساحې او هېواد او نړۍ په وضعیت د پوهېدو، او سترو سترو اجتماعي کارونو ته د ولس د چمتو کولو کوم کار کېدی شي له بلي هیڅ لاري ممکن ندی.

تاسو چې د نړۍ د ډېرو منظمو، ځواکمنو، سیاسي او انقلابي احزابو، تنظیمي او تربیتي پروګرامونه او د حزبي جلسو څرنګوالی لدغه څه سره چې اسلام وضع کړي، مقایسه کړئ نو هلته د لمانځه او جماعت په اهمیت پوهېدی شئ.

دا د جماعت لمونځونه په حقیقت کي د حزب الله ورځنۍ، اونیزي او کلنۍ حزبي جلسې دي.

د ناصالح خلف نښه

قرآن عظیم الشان د ناصالح خلف او د هغه نا اهله ټولګي، چي ندی توانېدلی د خپل پتمن او سرلوړي سلف د عظمتونو او جلال ساتنه وکړي، یوه لویه او اساسي نښه د لمانځه ضایع کول ګڼي او فرمایي:

فخَلَفَ مِن بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أضاعُوا الصلَوةَ وَ اتَّبَعُوا الشهَوَتِ فَسوْفَ يَلْقَوْنَ غَياً * مریم: ۵۹

بیا له دوی نه وروسته هغه خلف (وروستني) ورپسې شول چي لمونځ ئې ضایع کړ او د نفس د غوښتنو متابعت ئې وکړ نو خود به له ورکاوي سره مخامخ کېږي.

یعنی چا چي لمونځ ضایع کړ او د نفس بنده شو، د یوه

باعزته او باعظمته قوم د شرف او د سرلوړی د لرغوني میراث ساتنه نشي کولی، ډېر ژر به په میراث ترلاسه کړی عزت بايلي او له سپکاوي او ورکاوي سره به مخامخ کېږي.

لمونځ دکچه خويونو مانع

عظيم الشان قرآن د لمانځه د دې خصوصيت په هکله داسي ښرگندونه کوي:

إِنّ الانسنَ خُلِقَ هَلُوعاً * إِذَا مَسهُ الشرُّ جَزُوعاً * وَ إِذَا مَسهُ الخَيرُ مَنُوعاً * إِلا الُمُصلّينَ * الّذينَ هُمْ عَلى صلاتهِمْ دائمُونَ * وَ الّذينَ فى أَموَلهِمْ حَقٌ مّعلُومٌ * لّلسائلِ وَ الُمَحرُومِ * وَ الّذينَ يُصدّقُونَ بِيَومِ الدّينِ * وَ الّذينَ هُم مّنْ عَذَاب رَبهم مُّشفقُونَ * إنّ عَذَاب رَبهِمْ غَيرُ مَأمُونٍ * وَ الّذينَ هُمْ لفُرُوجهِمْ حَفظونَ * إِلا عَلى أَزْوَجهِمْ أَوْ مَا مَلَكَت أَيمَنهُمْ فَإِنهُمْ غَيرُ مَلُومينَ * فَمَنِ ابْتَغَى وَرَاءَ ذَلك فَأُولَئك هُمُ الْعَادُونَ * وَ الّذِينَ هُمْ لأَمَنَتهِمْ وَ عَهْدِهِمْ رَعُونَ * وَ الّذِينَ هُم بِشهَدَتهِمْ قَائمُونَ * وَ الّذِينَ

هُمْ عَلى صلاتهِمْ يحَافِظونَ * أُولَئك فى جَنّتٍ مُّكْرَمُونَ *
المعارج: ۱۹- ۳۵

یقیناً چي انسان ډېر کم ظرفه او بې صبره پیدا شوی، چي شر ور ورسېږي، زګېروی کوونکی شي او چي خیر ئې په برخه شي (د خیر د کار) سخت مخنیوی کوونکی شي، مګر لمونځ کوونکي، هغه چي په خپل لمانځه پایښت کوي او هغه چي په شتمنیو کي ئې د سوال کوونکو او بې وزلو لپاره څرګنده برخه وي، او هغه چي د بدلې ورځ رښتونې ګڼي او هغه چي د خپل رب له عذابه وېرېږي، ځکه چي د دوی د رب له عذابه خوندي پاتې کېدا نشته، او هغه چي د خپلو شرم ځایونو ساتنه کوي، مګر په خپلو مېرمنو یا وینځو چي پدې صورت کي دوی پړه او ملامت ندي او چا چي لدې نه سرببره څه وغوښتل تېری کوونکي دي، او هغه چي د خپلو امانتونو او ژمنو پاملرنه کوي، او هغه چي په خپلو شهادت ورکولو په نښغه ودرېږي، او هغه چي د خپل لمانځه ساتنه کوي، د دوی به په جنت کي درناوی کېږي.

پدې مبارکو آیتونو کي لاندي ټکي د خاصي پاملرني ور دي:

د ستونزو او کړاوونو په وخت کي بې صبري، سرټکول، بده ورځ جوړول او شکوه او شکایت کول او د شتمن کېدو په صورت کي بخل کول، د خیر په لار کي د خپل مال له مصرفولو ډډه او له خپلي شتمنۍ نه د ښېګڼي د هر کار د مخنیوي په لار کي کار اخستل، د انسان هغه دوه ناوړه او بد خویونه دي چي د ده اکثره

اجتماعي مشکلات له همدې نه راولاړېږي، لدې نه یوازې "مصلین" یعنی لمونځ کوونکي خوندي پاتې کېږي.

په دغو آیتونو کې چې کومو سترو اخلاقي ښېګڼو ته اشاره شوې په سر او پای کې ئې د لمانځه ذکر راغلی او ټول لمونځ کوونکو ته منسوب شوي چې معنا ئې دا ده: لمونځ د ټولو ښېګڼو د پیل نقطه ده، لمونځ د ټولو دغو ښېګڼو بنسټ دی، لمونځ په دغو ټولو ښېګڼو احاطه کړې، هم ئې د پیل عامل دی او هم د دوام.

همدا مطلب د المؤمنون د سورې په لومړنیو آیتونو کې داسې راغلی:

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ* الَّذِينَ هُمْ فِى صلاتهِمْ خَشِعُونَ* وَ الَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ* وَ الَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَوةِ فَعِلُونَ* وَ الَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَفِظُونَ* إِلا عَلَى أَزْوَجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَنُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ* فَمَنِ ابْتَغَى وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ* وَ الَّذِينَ هُمْ لِأَمَنَتِهِمْ وَ عَهْدِهِمْ رَعُونَ* وَ الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَوَتِهِمْ يحَافِظُونَ* أُولَئِكَ هُمُ الْوَرِثُونَ* الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَلِدُونَ*

المؤمنون: ۱-۱۱

هغه مؤمنان بریالي شول چې په خپل لمانځه کې خشوع کوونکي وي او هغه چې له لغوي نه ډډه کوونکي وي او هغه چې د زکات ترسره کوونکی وي او هغه چې د خپل شرم ځایونو ساتونکي وي،

مگر په خپلو مېرمنو او وینځو چي پدې صورت کي پړه او ملامت ندي، خو څوك چي لدې نه سربېره څه وغواړي تېری کوونکي دي، او هغه چي د خپلو امانتونو او ژمنو پالونکي دي او هغه چي د خپلو لمونځونو ساتونکي وي، دوی هغه وارثان دي چي جنت الفردوس به ترلاسه کوي، په هغه کي به تل پاتې وي.

پدې آیتونو کي هم گورئ چي د فلاح او بري د عواملو په ډله کي لومړی عامل له خشوع سره لمونځ او وروستی عامل د لمونځونو ساتنه ښودل شوي.

د مسجد سمسوروونكي

د ټولني معنوي او مادي رغونه او سمسورتيا د مسجد د معنوي سمسورتيا له لاري ممكن ده، له بلي لاري د يوې صالح ټولني جوړول امكان نه لري، خو هغه څوك دی چي مسجد آبادولی شي؟ قرآن پدې هكله داسي وضاحت كوي:

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسجِدَ اللّه مَنْ ءَامَنَ بِاللّه وَ الْيَوْمِ الاَخِرِ وَ أَقَامَ الصلَوةَ وَ ءَاتى الزّكوةَ وَ لَمْ يخْش إِلا اللّهَ فَعَسى أُولَئك أَن يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ* البرائة: ۱۸

د الله جوماتونه يوازي هغه څوك آبادولی شي چي په الله او د آخرت په ورځ ئې ايمان وي او لمونځ قايم كړي، او زكات وركړي او له الله نه پرته له بل هيچا ونه وېرېږي، ښايي همدا كسان لارموندونكي وي.

یعنی مساجد هله رغېدی شي چي چاري ئې داسي چاته سپارل شوې وي چي واقعاً په خدای او آخرت ایمان لري، د لمانځه د اقامه کولو استعداد لري او د الله جل جلاله په لار کي د خپلو شتمنیو قربانولو ته چمتو وي او له الله جل جلاله نه پرته نه په خپل مرګ ژوند ، نه په خپل رزق، روزي او نه عزت او سپکاوي له بل چا وېره لري.

د جوماتونو ورانېدل او د ړولني په رغوني کي د هغوی د اساسي تاثیر ختمېدل هلته پیل شي چي د جومات چاري هغه چا ته وسپارل شي چي له جومات نه د حق د غلبې، د الله د عبادت، او د شر او فساد د ځواکونو پرخلاف د مبارزې د سنګر او محراب په ځای له هغه نه ځانته د یوې ګولې ډوډۍ ترلاسه کولو دوکان جوړ کړي. هم ئې اذان د څو پیسو لپاره، او هم ئې په محراب کي ودرېدل، محراب د هغه چا په واك کی وي چي له الله جل جلاله نه پرته له بل نه وېرېږي او د همدې لپاره د حق خبره نشي کولی، نه د ظالم د مخالفت جرأت کولی شي او نه له مظلوم نه د دفاع همت.

د جومات دنیا پرست او جبون متولي د جوماتونو د ورانولو ترټولو ستر مسبب وي.

ترهغه وخته د دنیا قیادت او زعامت د اسلام او مسلمانانو په لاس کي وو او په ټوله نړۍ ئې په فکري، اخلاقي، سیاسي او حتی نظامي لحاظه حکومت کولو چي د جومات منبر او محراب ئې په هغو حرب کوونکو مجاهدو امامانو ښایسته وو چي له الله

جل جلاله نه پرته نه له بل چا وېرېدل او نه ئې بل ته طمعه وه، او د اسلامي امت د برم د پای ته رسېدو او د عالم له قيادت نه د اسلام او مسلمانانو د خلع کېدو لړۍ هلته پيل شوې چې "محراب" ئې په "دوکان" بدل شوی او مجاهد امام ئې په طماع، مداح او جبون خطيب او د اقتدار د خاوندانو په يوه مزدور، چې هم ئې طمعه له ماسوی الله نه وه او هم وېره. د همدې لپاره بايد د امام د انتخاب په هکله ښه غور وشي، د مسلمانانو ولي الامر بايد داسي څوك د دې مهمي دندي لپاره وټاکي چې د هغه له ايمان، تقوی او علم نه مطمئن وي او پدې ئې باور وي چې هغه له امامت نه د خلکو په لارښوونې او ديني روزنې کي کار اخلي او هېڅکله لدې مقدسي وظيفې نه ځانته د معيشت د تأمين حرفه نه جوړوي. د دوی د معيشت د تأمين لپاره بايد نوري عزتمني او پتمني لاري ولټول شي، د آذان او امامت په نامه له خلکو نه څه ترلاسه کول، په هيڅ مذهب کي جواز نلري، رسول الله صلی الله عليه وسلم عثمان بن ابی العاص ته وفرمايل: داسی مؤذن ونيسه چې په خپل اذان له چا بدله نه غواړي:

عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ قَالَ إِنَّ مِنْ آخِرِ مَا عَهِدَ إِلَيَّ رَسُولُ اللَّه صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنِ اتَّخِذْ مُؤَذِّنًا لَا يَأْخُذُ عَلَى أَذَانِهِ أَجْرًا يَحْتَسِبَ فِي أَذَانِه * رواه الخمسة

د اسلام دښمنانو د دين د سپکولو لپاره د امام او عالم د سپکولو لار غوره کړه، هغه ئې د بل دړي ته په ودرېدو او د يوې

مړي ډوډۍ ترلاسه كولو لپاره سوال ته مجبور كړ او پدې ترتيب ئې د جومات امام د خلكو په سترگو كي سپك او بې عزته كړ او د ولس له قيادت او مشرۍ نه ئې خلع كړ او د ده او نورو زعامت ئې خانانو، ملكانو، اربابانو او بډايانو ته وسپارو او هڅه ئې وكړه چي منبر او محراب د ظالمو او مفسدو واكدارانو د بقا لپاره د دعا په ځاى بدل شي.

د امام په امامت د مقتديانو رضايت ضروري دى، رسول الله صلى الله عليه وسلم هغه امام د لعنت وړ گڼي چي خلك د ده په امامت راضي نه وي او دى په خپل امامت ټينگار كوي. په دې هكله داسي فرمايي:

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ رَسُولِ اللّه صَلّى اللّه عَلَيْه وَسَلّمَ قَالَ ثَلَاثَةٌ لَا تَرْتَفِعُ صَلَاتُهُمْ فَوْقَ رُءُوسِهِمْ شِبْرًا رَجُلٌ أَمَّ قَوْمًا وَهُمْ لَهُ كَارِهُونَ و ..." رواه ابن ماجه

درې كسان داسي دي چي لمونځ ئې له سر نه د يوې لوېشتى په اندازه پورته نه درومي (نه قبلېږي) يو ئې هغه كس دى چي د خلكو امامت كوي پداسى حال كى چي خلك لده نه كركه لري.

د مسجد آداب

د ځمکي په سر ترټولو غوره او مقدس ځای مسجد دی، په مسلمان د هغه خاص احترام لازم دی، مسجد ته د ننوتلو او وتلو په وخت کي باید د هغه آداب مراعات شي، د لاندنيو آدابو توصيه شوې:

دا غوره ده چي جومات ته په اوداسه داخل شئ، خو د جنابت په حالت کي باید له ننوتلو نه ډډه وشي.

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي:

عَنْ أم سَلَمَةَ قَالَتْ دَخَلَ رَسُولُ اللّه صَلّى اللّه عَلَيْه وَسَلّمَ صَرْحَةَ هَذَا الْمَسْجِدِ فَنَادَى بِأَعْلَى صَوْتِهِ إِنّ الْمَسْجِدَ لَا يَحِلُّ لِجُنُبٍ وَلَا لِحَائِضٍ* رواه ابن ماجه

جنب او حائضې شخې ته روا نده چې جومات ته ننوځي.

په هغه صورت کې چې د بوی ناك خوراك په وجه يا د خيرو، خولو په وجه له تا نه داسې تعفن پورته کيږي چې بل ځوروي، نو جومات ته له تلو ډډه وکړه.

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ الْمُنْتِنَةِ فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا ...

منفق عليه

چا چې لدې بوی ناکو بوټو (پياز او هوږې) نه څه وخوړل نو زمونږ جومات ته دې نه راځي.

- د جومات په دروازې له داخليدو سره سم دا دعا وکړه:

اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ ... رواه مسلم

باري خدايه! مالره د خپل رحمت دروازې پرانيزه.

- په هغه صورت کې په خلکو سلام واچوه چې آذان، اقامت يا خطبه نه ويل کيده او خلك په جمع نه وو ولاړ.
- جومات ته له داخليدو سره سم د مسجد د تحيې دوه رکعته لمونځ ادا کړه.

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلَا يَجْلِسْ حَتَّى يُصَلِّيَ

رَكْعَتَيْنِ* متفق عليه

له تاسو نه چي کوم کس جومات ته داخل شي نو تر هغه پوري دي نه کښېني چي دوه رکعته لمونځ ئې نه وي کړی.

- په خالي ځای کي ودرېږه، ځانته په جومات کي ثابت ځای مه ټاکه، د خلکو په او ږو تېرېدل او مخکي صف ته ځان رسول منع دي.

نَهَى رَسُولُ اللَّه صَلّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ... وَأَنْ يُوَطِّنَ الرَّجُلُ الْمَكَانَ فِي الْمَسْجِدِ كَمَا يُوَطِّنُ الْبَعِيرُ*

رواه ابوداود والنسائي

رسول الله صلى الله عليه وسلم لدې نه منع کړې چي څوك په جومات کی ځانته خاص ځای و ټاکي، داسی لکه اوښ چي ځانته خاص ځای غوره کوي.

- په جومات کي د راکړي ورکړي خبري، سوال کول، ورك شی لټول، شور او زوږ کول منع دي.

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا رَأَيْتُم مَنْ يَبِيعُ أَوْ يَبْتَاعُ فِي الْمَسْجِد فَقُولُوا لَا أَرْبَحَ اللَّهُ تِجَارَتَكَ وَإِذَا رَأَيْتُمْ مَنْ يَنْشُدُ فِيهِ ضَالَّةً فَقُولُوا لَا رَدَّ اللَّهُ عَلَيْكَ*

رواه الترمذي والدارمي

که څوك مو وليدو چي په جومات کی څه پلوري او يا ئې اخلي نو

ورته ووايئ: په تجارت کې دې گټه ونشه، او که مو وليدو چې په هغه کې ورک شوی شی لټوي نو ورته ووايئ: الله دې درته پيدا نکړي.

- له جومات نه او جومات ته د تلو له لارې نه ناولي او مضر شيان لرې کول، د جومات معطره کول، پاکول او روښانه کول د ثواب کارونه دي.

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عُرِضَتْ عَلَيَّ أُجُورُ أُمَّتِي حَتَّى الْقَذَاةُ يُخْرِجُهَا الرَّجُلُ مِنَ الْمَسْجِدِ ... رواه الترمذی وابوداود

ما ته زما د امت د اعمالو بدلې راوښودلی شوې، حتی د هغه چا اجر هم چې له جومات نه پرېوتې او ناپاك شيان باسي.

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ أَمَرَ رَسُولُ اللَّه صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِبِنَاءِ الْمَسَاجِدِ فِي الدُّورِ وَأَنْ تُنَظَّفَ وَتُطَيَّبَ *

رواه ابوداود والترمذی

رسول الله صلی الله عليه وسلم په کليو کی د جوماتونو د جوړولو، پاکولو او معطر کولو امر کړی دی.

- جومات د مؤمن لپاره داسې وي لکه اوبه د ماهي لپاره، او د منافق لپاره داسې لکه قفس د مرغه لپاره.

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

المؤمن في المسجد كالسمك في الماء والمنافق في المسجد كالطيرفي القفس.

- د امام وينا او خطبې ته بايد په ډېر دقت سره توجه وشي.

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

عَنِ ابْنِ عَبّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّه صَلّى اللّه عَلَيْه وَسَلّمَ مَنْ تَكَلّمَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ فَهُوَ كَمَثَلِ الْحمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا وَالّذِي يَقُولُ لَهُ أَنْصِتْ لَيْسَ لَهُ جُمُعَةٌ *...

رواه احمد

څوك چي د جمعې په ورځ، هغه وخت چي امام خطبه وايي، خبري كوي د هغه بوده په څېر دى چي كتابونه پرې بار وي.

- له جومات نه د وتلو په وخت كي دا دعا وكړه:

اللهم اني أسئلك من فضلك العظيم

باري خدايه! ستا د ستر فضل سوال درته كوم.

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

عَنْ أَبِي أُسَيْد قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّه صَلّى اللّه عَلَيْه وَسَلّمَ إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلْيَقُلِ اللّهُمّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ وَإِذَا خَرَجَ فَلْيَقُلِ اللّهُمّ إِنّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ *

رواه مسلم

څوك چې جومات ته داخلېږي نو وايي دي: خدايه د خپل رحمت دروازې راته پرانيزه،او چې له جومات نه وځي نو وايي دي: خدايه ستا كرم او فضل غواړم.

- له جومات سره ستا د زړه رابطه بايد تل ټينګه وي او له هرلمانځه وروسته بايد ستا په زړه كي دا تمنا وي چې ژر د بل لمانځه وخت راورسېږي چې ته جومات ته ځان ورسوې.

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللّه صَلّى اللّه عَلَيْهِ وَسَلّمَ قَالَ سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللّهُ فِي ظِلّه يَوْمَ لَا ظِلّ إِلّا ظِلُّهُ ... وَرَجُلٌ كَانَ قَلْبُهُ مُعَلّقًا بِالْمَسْجِدِ إِذَا خَرَجَ مِنْهُ حَتّى يَعُودَ إِلَيْهِ ...

متفق عليه

اوه كسان داسي دي چې په هغه ورځ به ئې الله په خپل سيوري كى ساتي چې د ده له سيوري پرته به بل سيورى نه وي ... لدي كسانو نه يو هغه دى چې زړه ئې په جومات پوري تړلى وي، له وتلو نه بيا تر هغه چې جومات ته بېرته راوګرځي ...

- د غايب او له جماعت نه د محروم شوي ورور پوښتنه وكړه، كه بيمار وو عيادت ته ئې ورشه، له جمعې نه يا مجبور او مريض وروسته كېږي يا منافق.

- اساساً باید لمونځ په جماعت سره ادا شي، انفرادي لمونځ د مجبوریت په حالت کي په استثنايي ډول جایز شوی، که کله له لومړۍ جمعې نه محروم شوې د انفرادي لمانځه په ځای په بلي جمعې کي لمونځ ادا کړه.

د لمانځه او جماعت تارک

قرآن د کافرانو په خلاف د جګړي توقف د دوی د وژلو، نیولو، محاصره کولو او دوی ته په هر قدم کي د کمین نیولو خاتمه په هغه صورت کي جایز ګڼي چي:

- له کفر او له اسلام سره له د ښمنۍ نه خپله بیزاري او توبه اعلان کړي.
- لمونځ وکړي.
- زکات ورکړي

لکه چي فرمايي:

فَإِن تَابُوا وَأَقَامُوا الصلَوةَ وَءَاتوُا الزّكوةَ فَخَلُّوا سبيلهُمْ
إِنَّ اللّهَ غَفُورٌ رّحِيمٌ * التوبة: ٥

که ئې توبه وکړه، لمونځ ئې قایم کړ او زکات ئې ورکړ، نو لاره ئې

خوشې کړئ، بیشکه چي خدای بخښونکی مهربان دی،

لدې آیت نه په ثرگنده توگه معلومېږي چي د لمانځه له تارکینو او د زکات له مانعینو سره جگړه کېدی شي، ابوبکر صدیق رضی الله عنه په همدې آیت باندي استناد وکړ او د هغو خلکو په خلاف ئې د جگړي فیصله وکړه چي د اسلام د عوا ئې درلوده خو د زکات له ورکړي ئې امتناع کوله. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايي:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنّ رَسُولَ اللّه صَلّى اللّه عَلَيْهِ وَسَلّمَ قَالَ وَالّذِي نَفْسِي بِيَدِه لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ آمُرَ بِحَطَبٍ فَيُحْطَبَ ثُمّ آمُرَ بِالصّلَاةِ فَيُؤَذّنَ لَهَا ثُمّ آمُرَ رَجُلًا فَيَؤُمّ النّاسَ ثُمّ أُخَالِفَ إِلَى رِجَالٍ فَأُحَرِّقَ عَلَيْهِمْ بُيُوتَهُمْ* متفق علیه

زما دي په هغه ذات قسم وي چي زما ژوند د ده په واك كي دی چي ډېر ځله مي اراده کړې چي د لرگیو راغونډولو امر وکړم، نو چي راغونډ کړی شی، بیا د لمانحه ادا کولو هدایت ورکړم، نو آذان وشي، او بیا چا ته ووایم چي د خلکو امامت وکړي، خلك په مسجد کي پرېږدم او ولاړ شم او د هغو کسانو کورونه وسوځوم چي جومات ته ندي حاضر شوي.

قنوت

قنوت هغه دعا ده چي له ډېري زارۍ سره توأم وي، د دې دعا ځيني خاص الفاظ روايت شوي چي د وتر واجب د آخري رکعت له رکوع نه د مخه او د مصيبتونو په وخت کي د سهار لمانځه د آخري رکعت په قومه کي لوستل کېږي، چي ځيني ئې دا دي:

اللهم انا نستعينك و نستغفرك و نؤمن بك و نتوكل عليك و نثنى عليك الخير و نشكرك و لانكفرك و نخلع و نترك من يفجرك. اللهم اياك نعبد و لك نصلى و نسجد و اليك نسعى و نحفد و نرجوا رحمتك و نخشى عذابك ان عذابك بالكفار ملحق*

الهي! له تا نه مرسته غواړو، له تا نه بخښنه غواړو، په تا ايمان

راوړو، په تا توکل کوو، په تا غوره ثنا وايو، ستا شکر په ځای کوو او ناشکري دي نه کوو، بدکاران پرېږدو او ترې لېري کېږو. اې باري خدايه! يوازې ستا عبادت کوو، ستا لمانځنه کوو، تا ته سجده کوو، ستا په لوري هڅه کوو، ستا عبادت کې هاند کوو، ستا د رحمت هيله کوو، او له عذاب نه دې وېرېږو، ستا عذاب حتماً په کافرانو پرېوتونکی دی.

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ رَضِي اللّه عَنْهمَا عَلّمَنِي رَسُولُ اللّه صَلّى اللّه عَلَيْهِ وَسَلّمَ كَلِمَاتٍ أَقُولُهُنّ فِي الْوِتْرِ اللّهُمّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ وَتَولّنِي فِيمَنْ تَولّيْتَ وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ وَقِنِي شَرّ مَا قَضَيْتَ فَإِنّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ وَإِنّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ تَبَارَكْتَ رَبّنَا وَتَعَالَيْتَ* رواه الترمذی

اې مولا! موږ هدايت کړې د هغو په شان چې تا هدايت کړي، عافيت مو په برخه کړې د هغو په شان چې تا ورته عافيت ورکړی، او زموږ پالنه وکړې د هغو په شان چې تا ئې پالنه کړې، په هغه څه کې چې موږ ته دې راکړي برکت واچوې، د خپلو پرېکړو له شر نه مو وساتې، فيصلې خو ته کوې، ستا په خلاف فيصله نشي کېدی، ته چې له چا سره دوستي وکړې، هيڅکله به ذليل نشي، او عزتمن به نشي هغه چې ته ئې دښمن وګڼې، بابرکته يې اې زموږ ربه او لوړ يې، له تا نه بخښنه غواړو او ستا په لوري درګرځو او توبه کوو.

اللهم اغفرلنا و للمؤمنين و المؤمنات، و المسلمين و المسلمات اللهم اصلحهم و اصلح ذات بينهم و الف بين قلوبهم و انصرهم على عدوك و عدوهم اله الحق، لا اله غيرك.

ای مولا ربه! مونږ ته بخښنه وکړې او با ايمانه نارينه او ښځو او مسلمانه نارينه او ښځو ته، خدايه! دوی اصلاح کړې، او د دوی ترمنځ اړيکي اصلاح کړې، او زړونه ئې سره نژدې کړې، ستا په دښمن او د دوی په خپل دښمن ورته بری ورکړې، اې حقيقي معبوده! له تا نه پرته بل معبود نشته.

اللهم عذب الكفرة و الق فى قلوبهم الرعب و خالف بين كلمتهم و انزل عليهم رجزك و عذابك و انزل بهم بأسك الذى لا ترده عن القوم المجرمين.

مولا ربه! کافران تعذيب کړه، په زړونو کې ئې وېره واچوه، په نظراتو او خبرو کې ئې اختلاف راولاړ کړه، په دوی خپل اضطراب او عذاب رانازل کړه، خپل هغه مصيبت په دوی نازل کړه چې له مجرمانو نه ئې نه ردوې.

اللّٰهُمّ رَحْمَتَكَ أَرْجُو فَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ وَأَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ*

الهي! ستا د رحمت هيله کوو، خپلو ځانونو ته مو د سترګو رپ په اندازه ونه سپارې، ټولې چارې مو راته روغې کړې، له تانه پرته بل معبود نشته.

يا حی يا قيوم يا ذالجلال و الاکرام يا ارحم الراحمين، برحمتك نستغيث فاغثنا.

اې تل ژونديه! اې قايموونيکه! اې د جلال او اکرام خاونده! اې ترهر مهربان نه زيات مهربانه! ستا په رحمت درته استغاثه کوو، زمونږ لاس نيوی وکړه.

اللهم فارج الهم و کاشف الغم رحمان الدنيا و الآخرة و رحيمهما، ارحمنا رحمة من عندك تغنينا بها عن رحمة من سواك.

الهي! د اندېښنو ورونکيه، دغمونو پای ته رسونکيه، د دنيا او آخرت رحمان او رحيمه خدايه! له خپلي خوا په مونږ داسي پيرزوينه وکړې چي له تا نه پرته د بل چا له پيرزويني نه مو بې نيازه کړې.

اللهم اقسم لنا من خشيتك ما تحول به بيننا و بين معصيتك، و من طاعتك ماتبلغنا به جنتك، و من اليقين ما تهون به علينا مصائب الدنيا، اللهم لا تجعل مصيبتنا فی ديننا، اللهم لا تجعل الدنيا اکبر همنا و لا مبلغ علمنا و لاغاية رغبتنا و لا تسلط علينا بذنوبنا من لا يخافك و لايرحمنا.

الهي! له خپل خشيت او ترهي نه مونږ ته هغه څه راپه برخه کړې چي زمونږ او له تا نه د معصيت ترمنځ خنډ شي او له خپل طاعت

ځنې هغه څه چې ستا جنت ته مو ورسوي او له يقين او باور نه هغه څه چې د دنيا مصيبتونه رابانديآسانه کړي. الهي! په ديانت کي مو کومه ستونزه او مصيبت راپيدا نه کړې، الهي! دنيا راته ترټولو ستره انديښنه او زمونږ د علم وروستی حد او د خپل رغبت غايه او پای ونه ګرځوې. او زمونږ د ګناهونو په وجه هغه څوك را باندي مسلط مکړې چې له تا نه وېره نلري او پر مونږ رحم نکوي.

اللهم اعنا و لا تعن علينا، اللهم انصرنا و لا تنصرعلينا ، اللهم اهدنا و يسر الهدی لنا ، اللهم انصرنا علی من بغی علينا .

الهي! زمونږ مرسته وکړې او بل ته په مونږ مرسته ورنکړې، الهي! مونږ ته بری راکړې او بل په مونږ برلاسی مه کړې، الهي! مونږ ته لارښوونه وکړې او په سمي لاره تګ راته آسانه کړې. الهي! په هغه چا مونږ ته بری راکړې چي په مونږ ئې تيری کړی.

اللهم اغننا بحلالك عن حرامك، و بفضلك عن من سواك.

الهي! په خپل حلال رزق دي مونږ له حرامونه بې نيازه کړې او په خپل فضل دي مونږ له تا نه پرته له بل چا نه مستغني کړې.

سبحانك اللهم و بحمدك نشهد ان لا اله الا انت نستغفرك و نتوب اليك.

الهي! پاکي تالره ده او ستاينه دي، شهادت ورکوو چي له تانه پرته بل معبود نشته، بخښنه درنه غواړو او ستا لوري ته درګرځو او توبه کوو.

که کولی شې د وتر لمونځ دي حتماً د شپې وروستۍ برخي ته پرېږده او هغه وخت د تهجد د څو رکعته لمونځ په پای کي د وتر لمونځ ادا کړه.

له الله جل جلاله سره د راز او نياز او د دعا د ژر قبلېدو ډېر ښه وخت همدا د شپې دربېمه برخه ده، هلته چي نور په خوارږه خوب ببده وي، هري خوا ته چوپتيا وي، له دنيوي فکرونو او مصروفيتونو نه فارغ او حواس دي جمع وي.

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّه صَلّی اللّهم عَلَيْه وَسَلّمَ رَحِمَ اللّهُ رَجُلًا قَامَ مِنَ اللّيْلِ فَصَلّى وَأَيْقَظَ امْرَأَتَهُ فَصَلّتْ فَإِنْ أَبَتْ رَشّ فِي وَجْهِهَا الْمَاءَ، رَحِمَ اللّهُ امْرَأَةً قَامَتْ مِنَ اللّيْلِ فَصَلّتْ وَأَيْقَظَتْ زَوْجَهَا فَصَلّى فَإِنْ أَبَى رَشّتْ فِي وَجْهِهِ الْمَاءَ * رواه ابن ماجه

الله دي پر هغه سړي رحم وکړي چي د شپې پاڅي، لمونځ وکړي او خپله ښځه هم ويښه کړي ترڅو لمونځ وکړي، که چېري پورته نشوه نو څو څاڅکي اوبه ئې پرمخ وشيندي. الله دي پرهغه ښځي رحم وکړي چي د شپې پاڅي، لمونځ وکړي او خپل خاوند د لمانځه لپاره ويښ کړي که چېري پورته نشو نو څو څاڅکي اوبه

ئې پرمخ وشيندي.

د دي مختصرى رسالې په پاى كي بايد ووايم: كه له ما نه څوك پوښتنه وكړي چي په خپل ژوند كي له كوم څه نه ترهر څه زيات خوند او لذت اخلې؟ نو په خداى قسم چي زما د زړه ځواب به دا وي:

د شپې په زړه كي هغه لمونځ چي په هغه كي مي ډېري ډېري اوښكي له سترگو وبهېږي، هومره چي ټول مخ، ږېره او د سجدې ځاى مي په اوښكو لوند شي.

وآخردعوانا ان الحمد لله رب العالمين